

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JAROSLAV BUREŠ

Komentovaný překlad: Heiner Flassbeck: Die Marktwirtschaft des 21. Jahrhunderts. (kap.) Die Angemessenen Antworten, Frankfurt/Main 2010, s. 177–205

Annotated translation: Heiner Flassbeck: The Economy of the 21st Century. (chapter) The Appropriate Answers, Frankfurt/Main 2010. p. 177–205

Poděkování

Tímto bych chtěl vyjádřit vřelý dík vedoucí bakalářské práce Mgr. Markétě Zemenové za vedení práce a cenné rady a připomínky.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V.....dne.....

podpis.....

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá překladem kapitoly *Die angemessenen Antworten* z knihy *Die Marktwirtschaft des 21. Jahrhunderts* z pera Heinera Flassbecka a dále obsahuje komentář k vytvořenému překladu. Komentář se nejprve věnuje překladatelské analýze výchozího textu a následně metodě překladu. Zde jsou představeny hlavní úskalí výchozího textu a jejich řešení s ohledem na zvolenou metodu překladu. Součástí komentáře je též zhodnocení posunů, které vznikly během překladu.

Klíčová slova: překlad, překladatelská analýza, koncepce překladu, metoda překladu, překladatelský problém, překladatelský posun.

Abstract

This Bachelor thesis deals with a translation of the chapter *Die angemessenen Antworten* from the book *Die Marktwirtschaft des 21. Jahrhunderts* by Heiner Flassbeck and includes a commentary on the translation. The commentary concentrates firstly on translation analysis of the source-language text and afterwards on the translation method. The main difficulties of the source-language text and their solutions with respect to the selected translation method are presented in this paper. An inseparable part of the commentary also encompasses an evaluation of the translation shifts created within the translation process.

Key words: translation, translation analysis, approach to translation, translation method, translation problem, translation shift

ÚVOD	8
1 PŘEKLAD	9
2 KOMENTÁŘ	32
2.1 VÝBĚR TEORIE PŘEKLADU	32
2.1.1 ANALÝZA PODLE CH. NORDOVÉ	32
2.2 VLASTNÍ ANALÝZA	34
2.2.1 TEXTOVÉ FAKTORY VNĚJŠÍ	34
2.2.2 TEXTOVÉ FAKTORY VNITŘNÍ	35
2.3 Koncepce překladu	38
2.4 Metoda překladu	39
2.5 Strategie řešení překladatelských problémů	39
2.5.1 Rovina lexikální	39
2.5.2 Rovina morfologická	42
2.5.3 Rovina syntaktická	43
2.5.4 Rovina stylistická	48
2.5.5 Rovina pragmatická	49
2.6 Typologie překladatelských posunů	50
2.7 Překladatelské postupy	52
3 ZÁVĚR	55
4 BIBLIOGRAFIE	56
4.1 Primární literatura	56
4.2 Sekundární literatura	56
4.3 Elektronické zdroje	57

Seznam zkratk:

AČV aktuální členění větné

O. originál

P. překlad

s. strana

ÚVOD

Při výběru překladového textu hrála v našem případě důležitou roli finanční krize z roku 2008, která se již před jistou dobou převalila i do ekonomiky reálné. Začali jsme se zvýšenou měrou zajímat o ekonomická fakta, jejich souvislosti a pozadí. V orientaci nám výrazně pomohla internetová stránka *nachdenkseiten.de*, věnující se, řekli bychom, až osvětové činnosti v oblastech, jako jsou politika, ekonomika, mezinárodní dění. Tady jsme poprvé narazili na jméno Heinerja Flassbecka, který zde občas své texty publikuje. Jeho texty se vždy vyznačují jak vysokou odborností, tak i notnou bojovností hraničící někdy až s jízlivostí. Nelze se mu však divit, pokud je dennodenně konfrontován s realitou, k jejímuž zvládnutí se používají naprosto nevhodné nástroje např. v podobě učení takových guru všech neoliberalů, jako byli Hayek či Friedman.

Texty z Flassbeckova pera jsou důležité i pro nás, kteří se stali oběťmi Klausovy „šokové terapie“ z počátku 90 let. Byla to právě učení pánů shora zmíněných, která z nás v Klausově pojetí měla vbrzku učinit „nové Švýcarsko“. Důsledkem však byla jen deprese. Něco podobného se odehrává ve světovém měřítku, kde jsou místo hledání skutečných řešení uplatňována stará dobrá řešení v tradici tzv. Washingtonského konsensu „MEHR MARKT, WENIGER STAAT“. Je tragické, že někdejší motor evropské integrace – Německo – jde neochvějně tímto směrem a ohrožuje tak všechno, čeho bylo až dosud dosaženo.

1 Překlad

Adekvátní odpovědi na krizi

Ten, kdo má jasnou a jednoduchou diagnózu, má zpravidla též jasnou a jednoduchou terapii. Kdo se řídí analýzou kauzálních příčin, která je do té míry prosta předpojatostí, jak je to jen z lidského hlediska možné, ten nemůže systematicky chybovat. Ten, kdo věří ideologiím, se bude znovu a znovu dostávat do situací, ve kterých se bude muset ptát sebe sama, zdali by nebylo lepší vytvořit si realistický obraz světa než si stále upravovat skutečnost. Již delší dobu bylo jasné, že ideologie určující německou hospodářskou politiku v posledních 30 letech ztroskotaly. Že však postupně ovládají politické myšlení a jednání natolik, že se Německo na mezinárodní úrovni izoluje a zpochybňuje tak celou evropskou integraci, je fatální.

Důsledně zabránit spekulacím na všech trzích

Jedna ze zásadních změn v tržním hospodářství 21. století se bude týkat finančních trhů. Tam se věci zásadním způsobem zvertly, a proto je třeba dát je jednou provždy do pořádku. V poslední době často slýcháme výroky plné rezignace, že se proti spekulativním bublinám, jejich prasknutí a následkům tohoto prasknutí nedá nic dělat. Je prý to už takřikajíc v lidské povaze podílet se na spekulacích, a pokud bychom je ze systému odstranili, uškodilo by to tržnímu hospodářství. Nic nemůže být scestnější!

Tržní hospodářství není systémem, ve kterém si každý může dělat, co chce, tržní hospodářství je naopak, tak to alespoň chápu já osobně, jedním služebným prvkem, ale opravdu jen jedním prvkem ve fungující demokracii. V posledních desetiletích to byla pouze euforie na finančních trzích, která nám dala zapomenout, že jsme po druhé světové válce zažili opravdový rozkvět tržní ekonomiky, který se obešel takřka bez spekulací.

Něco jsme však dlouho přehlíželi. Přehlíželi jsme, že tento rozkvět tržního systému byl bezprostředním důsledkem dramatického kolapsu celého světového hospodářství na počátku třicátých let minulého století. Jen přísnou

regulací finančních trhů, a to i v mezinárodním měřítku, zabránily vlády po velké hospodářské krizi tomu, aby se nedostatečné regulace zneužívalo. Díky tomu došlo na celém světě k hospodářskému zázraku. Anebo jinak: bez Brettonwoodského měnového systému a americké regulace finančních trhů by se německý hospodářský zázrak nekonal.

Vládám dnes nebrání nic kromě jejich vlastní ovlivnitelnosti finančními trhy, aby udělaly opět něco podobného. Tomu ale musí nejdříve odpovídat globální rámec. Rozhodujícím předpokladem pro mezinárodní systém bez spekulací je ukončení měnových spekulací, a to úplné. Ve státě se standardní otevřenou ekonomikou je vedle úrokové míry nejdůležitějším ukazatelem směnný kurz. Směnné kurzy ovlivňují nejen ceny několika málo položek, směnné kurzy přímo hýbou celou paletou cen v mezinárodním obchodu dvou zemí. Nepředstavitelná je proto ignorance osob odpovědných za hospodářskou politiku, která se manifestuje tím, že systém mezinárodního obchodu je vydáván za posvátnou krávu, zatímco měnový systém, který má na mezinárodní obchod vliv více než co jiného, je zcela opomíjen.

Zavést nový měnový systém

Globální monetární problém ukazuje, jak směšné jsou snahy politiků ovlivňovat účelnou podobu mezinárodního pořádku ve všemožných grémiích. Dokud se tento monetární problém nevyřeší, nevyřeší se ani žádný jiný. Ignoranci vlád trvající mnohá desetiletí si můžeme názorně ukázat na jedné anekdotě. V polovině osmdesátých let jsem poprvé přijel do Ženevy, abych v tehdejší GATT, instituci, která byla odpovědná za mezinárodní obchodní smlouvy a dnes je nahrazena Světovou obchodní organizací WTO, psal pro Spolkové ministerstvo hospodářství zprávy o probíhajících jednáních mezi národy. Už zakrátko však bylo zřejmé, že v Ženevě se o vlivu měnového systému na obchod vůbec nediskutovalo. Proto jsem napsal článek k tématu „Volný obchod, GATT a mezinárodní měnový systém“. Došel jsem v něm k následujícím závěrům:

Směna zboží a služeb ve světě čelí vážným hrozbám. Byť je možné, že objem této směny poslední dobou opět narůstá, svědčí mnohé o tom, že je nyní

světový obchod svébytným zdrojem zlepšení životní situace lidí méně než kdy předtím, a zcela jistě mnohem méně, než by mohl být. Nářku nad tím není zrovna málo, ale ten nám dále nepomůže. Stav světového obchodu se nezlepší tím, že jedni svým prostým krédem „volného obchodu“ budou oponovat druhým, kteří mají zájem na jeho omezení. Ještě méně nám dnes pomůže takřka samozřejmá „politická“ praxe, která stanovuje své zájmy v té nejlepší tradici merkantilizmu podle toho, zdali si sama přisvojí velkou část obchodu nebo eventuálně bilaterálních či multilaterálních přebytků zahraničního obchodu u určitých produktů. Stejně tak zůstanou všechna mezinárodní jednání sterilní a neúčinná, pokud budou tyto „hospodářské zájmy“ přijímány jako dané a srovnávány pouze s ohledem na vzájemnou započitatelnost. Bez podstatně jiné a hlubší analýzy hospodářských procesů jako celku nemá volný obchod žádnou šanci. Problémem volného obchodu, jako mnohých jiných konfliktních otázek, není v první řadě otázka velkého vlivu zájmů, které brání prosazení racionálních řešení ve prospěch skupinových cílů. Problémem volného obchodu, stejně tak jako účinné ochrany životního prostředí nebo lepšího pochopení změny využití práce a kapitálu ve výrobním procesu, je myšlení, neexistence ověřených ekonomických zdůvodnění hospodářských fenoménů ovládajících diskuzi.

Protože se v permanentních jednáních v rámci GATT takřka nikdo nezajímal o otázku, zdali měnový systém nemá nějaké negativní dopady, ptal jsem se sám sebe, jak je možné, že se tolik vysoce vzdělaných lidí den co den seriózně zabývá systémem, který má tak malou praktickou relevanci. Skutečně jsem se sám sebe ptal, jestli se třeba hrubě nemýlím v odhadech. A pak se přihodilo, že jsem si na jedné z gremiálních schůzí Generální rady vyslechl projev tehdejšího jamajského velvyslance Kinga (křestní jméno jsem už bohužel zapomněl). Ve svém projevu si z plných plic stěžoval, že se tato organizace není ochotna vyrovnat se skutečností, že obchod je masivně narušován monetární politikou a není zde také žádná jiná kompetentní globální instituce. Nemohl jsem tomu uvěřit.

Byl tu kromě mě ještě někdo, kdo tento problém nejenže viděl, nýbrž ho též nahlas a otevřeně označil. Byl jsem ve velké euforii a myslel si, že se teď už

určitě začne diskutovat o tomto takřka převratném zjištění. Kdepak! Velvyslancův projev vzali na vědomí a přešlo se k programu schůze. Měl jsem později možnost si krátce s velvyslancem pohovořit a vyjádřit mu svůj obdiv. Už tehdy byl však hodně frustrovaný. Řekl mi, že to není poprvé, co se pokusil vnést o něco více racionality do mezinárodní debaty o obchodu, avšak vždy bez jakéhokoli úspěchu.

V roce 2000, tedy 15 let po mém prvním setkání se systémem mezinárodního obchodu, jsem se opět dostal do Ženevy. Mezitím byl vytvořen Evropský měnový systém, ale mezinárodní měnový systém ležel nadále v troskách. Přece jen však bylo třeba vzít na vědomí dramatický vývoj krize v Asii a Latinské Americe. Byl jsem tedy zase relativně optimistický, že v Ženevě narazím na někoho, kdo mým myšlenkám porozumí. Opět samá voda! Organizace, pro kterou od té doby pracuji, Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD), byla sice této otázce zcela otevřená a sama na tom už pod heslem koherence pracovala, ovšem Světová obchodní organizace tuto otázku ignorovala stejně tak jako před 15 lety.

Přesto rozpoutaly o dva roky později Spojené státy prudkou diskuzi o údajném podhodnocení čínské měny. Protože je měna podhodnocena – tak tehdy argumentovala jak Bushova, tak i později Obamova administrativa – dochází k masivnímu zkreslení obchodních toků, a proto prý musí Čína významným způsobem revalvovat, aby se toto zkreslení odstranilo a přispělo se tím k odbourávání globální nerovnováhy.

Ale dokonce ani poté, co se tato diskuze s velkou intenzitou rozhořela, nebyl v Ženevě nikdo ochoten toto téma systematicky spojovat s otázkou obchodu. Je to opravdu způsobeno nevědomostí našich vládců, kteří nejsou navzdory jednoznačným příkladům schopni si vzít z monetárního chaosu ponaučení pro mezinárodní obchod, nebo jsou všichni podplaceni finančními trhy, které na obchodech s měnami vydělávají více peněz než na čemkoliv jiném? Nemám na to žádnou odpověď. Ať je to jak chce, jedno i druhé je stejně špatné. Nevědomost ani moc finančních trhů nelze odstranit přes noc. Přesto je i tady třeba pracovat na rozumném řešení. Řešení je nadosah: rozumné řešení, tak

jak bylo popsáno ve zprávě UNCTAD o obchodu a rozvoji z roku 2009, odstraňuje současně několik problémů.

Pokud by se svět rozhodl udělat měnový systém z obchodního hlediska pokud možno neutrální, bylo by potřeba postarat se o to, aby nominální měnové kurzy zcela kopírovaly inflační rozdíly jednotlivých zemí. Revolučního na tom není vůbec nic. Jen předpoklad, který každá učebnice makroekonomie očekává od fungujícího devizového trhu. Poté by byla veličina, kterou ekonomové nazývají reálným směnným kurzem, stále konstantní. Reálný směnný kurz (inflační rozdíl mezi dvěma zeměmi plus nebo minus změna směnného kurzu za stejné období) je rozhodujícím měřítkem konkurenceschopnosti mezi ekonomikami. Pokud by byl tento reálný směnný kurz konstantní, pak by země s vysokou inflací devalvovaly adekvátně k rozdílům v inflaci, a neztratily by tak nic na své konkurenceschopnosti vůči svým obchodním partnerům. V opačném případě by nebylo možné, aby země snažící se utáhnout si opasek přebraly ostatním podíly na trhu.

Protože okolo otázky mezinárodní konkurenceschopnosti panují mnohá nedorozumění, vyplatí se na tomto místě ještě jednou zcela přesně argumentovat. Průměrný občan nebo spíše průměrný podnikatel proti takovému měnovému režimu, popřípadě zdůvodnění takového měnového režimu a takové úpravě namítne, že přece nemůže být úlohou nějakého mezinárodního uspořádání zabránit změně konkurenční pozice. Jeho firma koneckonců bojuje každý den o to, aby stoupala její konkurenceschopnost a aby měla větší podíl na trhu. Vždyť podstatou a nejnvtirnějším principem tržního hospodářství je právě to, že se každý musí snažit, aby byl lepší než konkurence. Jen to žene technický pokrok vpřed. Pokud tedy nějaká země není schopna držet krok s konkurencí, pak ale nemůže získat pomocí manipulace se směnným kurzem nějaký ochranný poklop. A tak je mu prý jedno, říká podnikatel dále, zda má nedostatečná konkurenceschopnost svůj původ v zastaralém investičním majetku nebo v neschopnosti zaměstnanců najít správnou míru při uzavírání mzdových dohod. V případě, že nějaká země nedostane míru inflace pod kontrolu, pak by to měli pocítit její podniky a koneckonců i její obyvatelé právě klesajícím podílem na trhu. To může být z pohledu takového „dobráka“ sice

nepříjemné, ale z dlouhodobého hlediska je to právě ten jazyk, kterému lidé, a zvláště pak odbory jako původce inflace, rozumějí. Jeho podnik by ostatně též nepozorovaně zmizel, pokud by měl mít trvale vyšší výdaje než příjmy.

Co je na této argumentaci špatně? Argumentace přehlíží obzvláště to, že systematická devalvace měny založená na rozdílu v inflaci, kterou by s sebou přinesl už zmíněný měnový režim, by příslušné zemi a jejím podnikům nezjednala neoprávněné obchodní výhody, popřípadě by neoprávněně neznevýhodnila zahraniční konkurenci, jak se domnívá podnikatel pohlízející na věc z mikroekonomické perspektivy. Považuje totiž ztrátu podílu na trhu u státu sužovaného vyšší inflací a současně chybějícím přizpůsobením měnových kurzů za správnou. Proč je jeho názor mylný?

Představme si, že ve dvou zemích A a B panuje stejná výchozí situace. Dva podniky vyrábějící s tímtež investičním majetkem a stejným počtem zaměstnanců za obdobných úrokových a mzdových podmínek si konkurují na světovém trhu, každý s 50% podílem. V této chvíli stoupne v A míra inflace oproti B rychleji v důsledku rychlejšího růstu platů v A. Poté je podnik v A nucen, pokud směnný kurz zůstane nezměněn, nabízet v porovnání s podnikem ze země B za vyšší cenu. Tím klesá v A podíl podniku na trhu. Je to z pohledu reálné ekonomiky smysluplné? Zjevně ne, neboť co se technologie týče, jsou na tom oba podniky stále stejně. Nejednalo by se tedy o žádné znevýhodnění podniku z B, pokud by země A devalvovala svůj směnný kurz oproti B adekvátně k rozdílu inflace. Stejně tak by se opačně jednalo o neoprávněnou výhodu pro podnik ze země B, pokud by se něco takového neprovedlo. To by v podstatě odpovídalo vlastnímu subvencování nabídky zboží na světovém trhu. Samozřejmě že podnik z B není v této situaci, která má svůj původ ve výsledcích mzdových dohod v A, vinen. Stejně tak by si však podnikatel z B neměl stěžovat, pokud měnový režim způsobí, že se mu nedostane neoprávněných výhod.

Spočívá-li naproti tomu rozdíl v inflaci mezi dvěma zeměmi ve výsledcích mzdových dohod, které mají v B za následek inflaci nižší, než je cílová inflace centrální banky – zatímco A inflaci takřikajíc vzorně dodržuje – neměli by si podnikatelé z B už vůbec stěžovat na měnový režim, který jim žádné takové jimi

samými (a mohli bychom též říci podvodem) vytvořené obchodní výhody neumožňuje získat.

Ve fiktivní argumentaci našeho podnikatele namířené proti světovému měnovému režimu, kterou jsme v úvodu popsali, existuje však ještě jeden aspekt, na který se vyplatí podívat zblízka. Mělo se za to, že je nepodstatné, zda jsou důvodem pro neschopnost země udržet krok s konkurencí příliš vysoké mzdy, nebo zastaralý investiční majetek, tj. nízká produktivita. V tom je ale ovšem nebetyčný rozdíl. Žádný světový měnový systém nemůže vyrovnat zastaralost investičního majetku v tom smyslu, že dotyčné zemi zajistí stálou devalvací přístup na světové trhy podle libosti. Pokud země nemůže nabídnout žádné výrobky, které jsou na světovém trhu poptávány – ani za tak už nízké ceny dosažené devalvací – pak dotyčná země prostě nemůže obchodovat v mezinárodním měřítku. Kdo nemá, co by nabídl, nemůže dlouhodobě nakupovat u druhých. Musí být soběstačný. To byl v době existence železné opony případ mnoha zemí Východního bloku. Velká část konzumentů ze Západu prostě nechtěla jezdit trabanty, i kdyby byly sebelevnější. Stejně tak by se většina spotřebitelů z Východu raději posadila za volant volkswagenu, kdyby na to měla nutné devizy. Ty však neměla, a tak se žádný obchod nekonal.

Při srovnávání si člověk okamžitě všimne, že toto není problém jihoevropských zemí. Zmiňované země mají investiční majetek, vytvářený po desetiletí soukromými a státními zásahy, který je schopen produkovat výrobky žádané na světovém trhu. Pokud ovšem Německo tyto země z průmyslového hlediska dostatečně dlouho destabilizuje tím, že je prostřednictvím mzdového dumpingu zavalují bezkonkurenčně levným zbožím do té míry, že nebudou v důsledku nedostatečného vytížení s to obnovovat svůj investiční majetek, pak jim vskutku vnutí v oblasti technologií předpotopní stav srovnatelný s životem ve Východním bloku. A k tomu se současně ještě prosadí, aby cestou státních úspor došlo k dalšímu úpadku veřejného investičního majetku.

Nemusíme však mít strach, že si to lidé v těchto zemích nechají jen tak líbit. Pokud budou postaveni před volbu buď zachovat EMU a volný obchod a být přitom odkázáni na almužny v podobě transferů z koloniálně triumfujícího Německa, nebo se muset autarkně protlouci, anebo opustit EMU a ukončit tím

režim volného obchodu, rozhodnou se lidé v postižených zemích pro poslední možnost. Je jen otázkou času, kdy se v nějaké jasné a srozumitelné podobě rozkřikne, že tyto tři varianty existují. Jednou to pochopí i politici na jihu Evropy a nebudou se již řídit vůlí nějakých grémií EU a MMF, nýbrž vůlí svých občanů.

V systému s dobře nastavenými měnovými kurzy by se mzdová zdrženlivost, což je v posledních 10 až 15 letech případ Německa, nikdy nemohla stát takovou zátěží pro ostatní země. Směnný kurz německé marky by se musel zvýšit takovým tempem a v takovém rozsahu, v jakém by německá mzdová politika zaostávala za mzdovou politikou ostatních zemí (vždy ve vztahu k národní produktivitě). Pokud by tedy německé mzdy stouply, počítáno nominálně, jen o výši německé produktivity, zůstaly by mzdové náklady na jednotku práce nezměněny. V té době by se mzdy v ostatních zemích pohybovaly, řekněme, tři procenta nad produktivitou, a německá marka by tak každý měsíc, jednou za čtvrt roku nebo za rok revalvovala o tři procenta. To by zajistilo, aby německé produkty zůstaly vůči zahraničí navzdory mzdové zdrženlivosti stejně drahé nebo levné. Toto je ústřední souvislost, o kterou ve vztahu mezi obchodním a měnovým systémem jde.

Každé porušení logiky tohoto pravidla dlouhodobě vede k neudržitelné situaci, kterou právě od roku 2010 zažíváme uvnitř Evropského měnového systému. Teď můžete namítnout, že v rámci měnového systému přece žádné měny neexistují. To je pravda, a protože v rámci měnového systému žádné měny neexistují, je třeba se postarat o to, aby se pak tzv. jednotkové mzdové náklady řídily společnými zásadami. Pokud totiž jedna země provádí politiku mzdové zdrženlivosti bez možnosti devalvace či revalvace, přivádí tím členy měnové unie do dlouhodobě neudržitelné situace. Jak jsme již zevrubně ukázali, je toto jádrem problému Evropského měnového systému.

V mezinárodním kontextu má pravidlo, podle něhož by měl být reálný směnný kurz mezi národy konstantní, jednu neocenitelnou výhodu. Poněvadž rozdíly v inflaci mezi dvěma zeměmi obvykle odpovídají rozdílům v úrokové míře, devalvovala by rovněž pravidelně měna v zemi s relativně vysokými úroky. Toto by zase jednou ranou odstranilo rozhodující mechanismus obchodů s měnami (tzv. carry trade), který v minulých letech rozklížil světový měnový systém

a uvrhl do záhuby celé národy. Zisk z úrokové arbitráže by se totiž vzájemným přizpůsobením měnových kurzů zcela smazal. Pokud by tedy Island, který měl kvůli exorbitantní výši inflace velmi vysoké úroky, musel svou měnu pravidelně devalvovat, nedostal by se nikdy do takových existenčních obtíží, ve kterých se ocitl během finanční krize. To samé platí pro Maďarsko a mnoho ostatních zemí.

Existuje tedy relativně jednoduché řešení pro dva velmi složité problémy. Přesto se nad nimi politici velkých průmyslových zemí odmítají i jen na okamžik zamyslet. Je to vůbec ten největší mezinárodní skandál. Politici tvrdí, že by chtěli efektivní mezinárodní obchodní systém a efektivní mezinárodní finanční systém bez finančních krizí, avšak jedinou a jasně načrtnutou cestu tímto směrem si nechtějí ani prohlédnout. Pročpak? Ideologie ekonomů – trh má vždy pravdu – je i zde opět tou instancí, která nakonec řešení zmaří. Ve velké bitvě o fixní a pohyblivé měnové kurzy, která byla rozhodnuta na konci šedesátých a počátku sedmdesátých let minulého století, zvítězili nakonec zastánci měnového kurzu určovaného trhem. Přes nespočetné krize a neuvěřitelné deformace způsobené systémem měnového kurzu určovaného trhem zde není ani náznak ochoty přiznat, že tehdy získal převahu špatný argument.

Oddělit banky od spekulantů

Zcela mimo mezinárodní rámec zůstaly návrhy, které prezident Obama předložil na počátku roku 2010, ale realizoval bohužel jen v náznacích. Přitom by tyto návrhy byly zcela vhodné k tomu, aby udržely finanční spekulace v mezích a přivedly bankovní systém zpět k jeho služebné funkci v rámci národního hospodářství. Podle tohoto návrhu, který patří Paulu Volckerovi, bývalému předsedovi americké centrální banky, a který není ničím jiným než návratem k určitému druhu zákona, jakým byl „Glass-Steagall-Act“, je nutné důsledně oddělovat činnosti mající bankovní charakter v užším smyslu od spekulativních aktivit. V prvním případě jde zejména o přijímání vkladů a o úvěrové obchody s investicemi do hmotného investičního majetku.

Definice bankovního ústavu je při takovémto způsobu regulace prostá. Instituci, která disponuje vklady obyvatelstva a obdrží pomoc státu v případě

krize, a má navíc ještě přístup k financování (v současnosti velmi výhodnému) skrze centrální banku, je možné považovat za banku. Takové instituce se na spekulativních obchodech v nejširším slova smyslu nesmějí podílet. Jedná se o všechny obchody uvedené v seznamu spekulativních investic. Tyto spekulativní investice se určí na základě cenového vývoje těchto investic porovnáním několika trhů. Ukáže-li se, že cena investice koreluje s cenami jednoznačně spekulativních investic, jako jsou akcie, určité suroviny nebo měny, nesmí banka takovéto akcie obchodovat. Platí to jak pro obchody na vlastní účet, tak i pro obchody uskutečňované bankou ve prospěch klientů.

Banky smějí nadto financovat jen aktivity, při nichž je v zásadě možné dosáhnout pozitivního společenského zisku. Tím jsou opět vyloučeny veškeré (ať už národní, regionální nebo celosvětové) obchody mající hazardní charakter. Jsou to například sázky na určité události nebo sázky na vývoj ceny nějaké investice. Cílem těchto sázek je profitovat z krátkodobého vývoje určité spekulativní investice na rozdíl od investic, u kterých se očekává rendita v podobě dividend. Zde se totiž počítá s dodatečnou přidanou věcnou hodnotou, ačkoliv i věcné investice se někdy nemusí zdařit. Takové výpadky však nevzniknou naráz a nepřevýší součet všech investičních projektů.

Takové instituce, jako jsou hedžové fondy nebo části bank operujících dnes pod názvem investiční bankovníctví, které se všemi těmito sázkovými aktivitami zabývají, nesmějí mít přístup ani k refinancování centrální bankou, ani k úvěrům obchodních bank.

Albrecht Müller to před jistou dobou velmi jasně a zcela oprávněně popsal takto: „Bez nářku snášíme to, že ty samé banky, které si od centrálních bank včetně té evropské půjčují peníze takřka zadarmo, spekulují právě s těmito penězi, a jak vidíme nyní v Evropě, spekulují dokonce proti státům, které jim peněžní prostředky opatřily.“ (Nachdenkseiten.de 10. květen 2010)

Stát coby státní rozpočet se má podle převládajícího mínění poslušně zařadit do fronty na kredit před bankovní přepážkou, ačkoliv je jakožto centrální banka sám vrchním sponzorem právě těchto bank. Tedy stojí v podstatě za

přepážkou. Jasně oddělení státního rozpočtu od centrální banky, ta slavná nezávislost centrální banky, patří k těm nejdůležitějším dogmatům neoliberalů. Pramení ze strachu, že stát k financování svých výdajů bude ze zásady tisknout peníze a využívat inflace. Proto je třeba chránit občany a přidělit státnímu rozpočtu roli zcela běžného dlužníka, který se musí snažit získat u bank půjčky za tržních podmínek jako každý jiný soukromý podnik. O existenci zcela jiné možnosti, jak zabránit čistě inflačnímu chování státu, aniž bychom mu museli vnutit roli klienta banky, se záměrně mlčí. Neoliberalům vůbec nevadí, že si aktéři na finančních trzích současně díky liberalizaci finančních trhů vynutili možnost vyvolat u určitých cen zcela legálně hyperinflaci a tím diskreditovat hodnotu platebních prostředků do té míry, že hrozí zhroucení celého platebního systému. Toto nevede k žádné změně způsobu myšlení. Naopak je to centrální banka, které se vyčítá selhání, když není schopna najít východisko z rozporu mezi podporou reálné ekonomiky cestou nulové úrokové míry a zkrocením spekulací pomocí zvýšení úrokové míry. Stát, který má možnost tisknout peníze, je strašákem neoliberalů. Malá privilegovaná skupina mající možnost tisknout peníze: tržní hospodářství v neoliberalním pojetí.

Není dlouhodobě možné tolerovat, aby banky dostávaly od státu peníze přes centrální banku za nulový úrok a kupovaly za ně mnohonásobně lépe úročené státní dluhopisy daného státu. Co vůbec ospravedlňuje takovéto masivní subvencování bank daňovým poplatníkem? Subvencování má svůj původ v neoliberalním dogmatu (to se odrazilo v Maastrichtské smlouvě), podle kterého je to jen „moudrost trhů“, která brání státu v rozhazovačnosti.

Proč nenakupuje Evropská centrální banka státní dluhopisy přímou cestou, ale oklikou skrze refinancování bank? Je pro to nějaký vážný důvod? Ne, je tu jen ta stará ideologie, že takovéto jednání vede nevyhnutelně k inflaci, protože státy hospodaří neproduktivně. My se však zákazu formulovaného v Maastrichtské smlouvě, který vznikl v době přehnané obavy z inflace, nesmíme držet. V době krize je to obecně nebezpečné.

Pokud finanční krize něco ukázala, pak skutečnost, že investiční bankéři neumějí zacházet s penězi, a nesmějí tedy být vybaveni levnými penězi centrální banky. Jestliže by dnes Evropská centrální banka začala s přímým

odkupem státních dluhopisů od států (dokonce i za stejných kvantitativních omezení, jaká sama považuje za správná, což ostatně USA a Velká Británie beztak již dlouho praktikují), pak by se nejen zamezilo spekulacím proti těmto dluhopisům, ale současně by byla bankám odebrána značná část munity. Neoprávněné zisky, které se v těchto dnech opět oslavují, by zmizely právě tak jako bonusy a úroková zátěž pro rozpočet by značně klesla. Zisky bank nejsou výrazem vysokého výkonu, nýbrž výrazem privilegované pozice. Banky se musí vrátit ke své základní servisní funkci, kterou je rozdělování peněžních prostředků pocházejících v ekonomice založené na papírových penězích výhradně od státu.

Celkově je možné najít dlouhodobé řešení problému finančních trhů pouze v lepší regulaci. Pouze regulací, která se důsledně zasadí o to, aby se banky věnovaly svému původnímu poslání, je možné za pomoci fiskálních opatření provádět vhodnou hospodářskou politiku pro stabilitu a zaměstnanost. Rozšířená víra, že je možné fiskální politikou v budoucnu zabránit bublinám, je groteskní. V tom případě by však bylo třeba uprostřed recese začít zvyšovat úroky, protože aktéři na finančních trzích, jak jsme již dříve uvedli, anticipují vzestup, který ještě vůbec nenastal.

Umožnit všem lidem participovat na společně dosaženém pokroku

Pokud uvěříme našim politikům, i těm na levici, pak není nic těžšího než postarat se o to, aby všichni lidé měli šanci podílet se systematicky na pokroku společnosti. K žádné myšlence neexistuje více výhrad, žádná není více ideologicky zatížena než právě ta, že alespoň rovnoměrné rozdělení přírůstku produkce – tedy participace na pokroku – je bez problémů ekonomicky udržitelné.

Opět jeden z bludů, který je důsledkem toho, že nám ekonomové podstrčili systémově chybný obraz fungování tržního hospodářství. Ve skutečnosti je to přesně opačně. Jen pokud se podaří prakticky všem lidem umožnit, aby vytvářeli nové techniky a nové technologie, budeme schopni uskutečnit přechod

z jedné technologie na druhou relativně hladce. Tento přechod je rozhodující pro to, aby byla masa občanů ochotna dlouhodobě nést odpovědnost za demokracii a tržní hospodářství.

Protože argumenty, které jsem uvedl shora, byly v době hospodářského zázraku samozřejmé, nemůže být samotné tržní hospodářství tím, co brání trvalé participaci lidí. Když se však zeptáme na důvody proč nenechat participovat lidi na pokroku, dostane sen nám jen vágní odpovědi. Obvykle se zmíní několik málo argumentů, z nichž však není možné akceptovat ani jeden. Říká se například, že dnes se na rozdíl od situace před 30 či 40 lety nemohou mzdy systematicky zvyšovat o růst produktivity práce, protože se prý svět změnil.

Obvykle se na tomto místě dává vina Číně. Protože se Čína a ostatní rozvojové země vydaly – tak se argumentuje – cestou kopírování našich technologií, nemůžeme lidem navzdory novým technologiím zisk z těchto technologií vyplatit. Musíme v hospodářské soutěži s Číňany, kteří jsou, přepočítáno na hodinu či pracovníka, mnohem levnější, držet krok. To je možné jen tehdy, pokud se celkový přírůstek možného příjmu nestane příjmem reálným.

Na tomto místě není třeba věnovat se zevrubně jednotlivým argumentům. V knize *Konec masové nezaměstnanosti* jsme spolu s Fredericke Spieckerovou poukázali na to, jak chybné tyto argumenty jsou. Ještě jednou to nejdůležitější ve zkratce. Každá země konkurující s ostatními zeměmi musí vycházet z toho, že směnný kurz vlastní měny se dříve nebo později projeví ve vztahu mezd k produktivitě, v tzv. jednotkových nákladech práce.

Znamená to tedy, že každé systematické zaostávání mezd za produktivitou musí dříve či později nutně vést k posílení měny dané země, a tím se opětovně dosáhne výchozího stavu konkurenceschopnosti jednotlivých zemí. Jen v takové měnové unii, jakou je eurozóna, se může stát, že jeden z členů s takovýmto mzdovým dumpingem, popřípadě utahováním opasků, může být po delší dobu úspěšný.

Přesto účet přijde. Účet přijde, tak jak to zažíváme během evropské krize, v podobě ostatních zemí neschopných nebo neochotných dále platit své dluhy, protože se s pomocí těch, kteří si utáhli opasek, dostaly do bezvýchodné situace. Každý, kdo má oči, to vidí. Jen ideologicky zaslepený člověk je dokonce i v této situaci, deset let po začátku tohoto šílenství, neschopný vidět důsledky.

Mimo naznačenou argumentační linku se odmítači participace dostávají do úzkých. Obvykle poté přijde ještě naprosto hloupá fráze o mobilitě kapitálu, který může odtéci, kam se mu zachce, pokud v zemi nedostane obzvláště dobré podmínky. Toto je samozřejmě nesmysl, protože právě neúčast mas na pokroku vytváří neatraktivní podmínky pro zhodnocení kapitálu. Jak jsem již jednou uvedl, rozhodující výhodou participace je trvalá existence poptávky, které je třeba k vyřízení strojů vybavených novými technologiemi. Při zapojení kapitálu do produkce je rozhodující, aby stroje zakoupené podnikatelem na vlastní riziko mohly být též vytiženy. Spoléhat se stále jen na export, jak jsme již ukázali, nelze. A tak je člověk vždy odkázán na poptávku na domácím trhu. Kdo to nevidí, kdo není ochoten si přiznat, že se jediná světově úspěšná fáze tržního hospodářství vyznačovala tím, že lidé obsluhující stroje dostávali slušné mzdy, je slepý nebo by rád slepý byl.

Zde je ona hlavní souvislost. Strukturální změny, ať už jsou vyvolané technologickými inovacemi, státní restrukturalizací směrem k udržitelnému růstu nebo novou světovou konkurencí, je možné zvládnout jen tehdy, pokud budou mzdy vždy a všude na světě rozděleny úměrně pokrokům v strukturálních změnách. Je třeba připomenout, že ačkoliv se jedná o dělení, nejde zde o přerozdělování. Jde tu o systematicky rovnoměrné dělení mezi prací a kapitálem uvnitř jednotlivých zemí. Dokonce, i kdyby se lidé ode dneška začali podílet na pokroku, zůstala by současná nerovnost zachována. Dokonce i tehdy by se majetkové rozdělení posunulo ještě více v neprospěch nemajetných, dokonce i tehdy by se absolutní nerovnost, tedy absolutní rozdíl mezi příjmy, ještě dále zvětšovala, což je na této představě nejskandálnější. A přesto je tato představa jedinou, kterou dnes můžeme realisticky vyžadovat, kterou musíme vyžadovat, pokud chceme zachránit přijatelnost tržního hospodářství.

Jelikož se již po dvacet let tyto minimální požadavky na úspěšné hospodaření a soudržnost společnosti nedaří prosazovat, je iluzorní si myslet, že by při stávajících mocenských poměrech existovala možnost znovu odbourat část vzniklé nerovnosti. Něco takového není v současné době možné. Ve vzdálené budoucnosti se mohou mocenské poměry opět zásadně změnit, avšak v nejbližších desetiletích to nemůžeme očekávat. Proto je třeba vyžadovat to, co je z ekonomického hlediska žádoucí, neboť mnohé z toho, co by bylo možné z mnoha dobrých politických důvodů požadovat, tak jako tak ztroskotá.

Představme si společnost 21. století, představme si, že by se skutečně mohlo podařit plně zapojit všechny lidi do pokroku ve výrobě. V čem by spočíval hospodářský problém? V této konkrétní utopii by byla možná plná zaměstnanost, nízká inflace, zahraniční obchodní bilance by byla vyrovnaná a lidé by měli pocit, že nezávisle na nespravedlnostech v minulosti, které vytvořily obrovské absolutní rozdíly v příjmech a majetku, platí od nynějška určitá míra spravedlnosti. Přirozeně by jednou, tak jako jsou toho příkladem sedmdesátá léta minulého století, plná zaměstnanost a stále ještě přetrvávající nerovnost vedla k vypuknutí nového boje za přerozdělení.

Je dnes vůbec myslitelné, že se budeme snažit držet lidi v permanentním strachu o práci a zabráníme jim tak požadovat naprosto samozřejmé věci, abychom předešli možným bojům za přerozdělení v roce 2030? Je možné si představit, že i když se v příštích deseti až 20 letech nepodaří nastartovat opravdu úspěšný vývoj na způsob hospodářského zázraku, budou lidé ještě ochotni věřit té lži, že je potřeba pracovat ve stejném duchu dále a pak už bude všechno v pořádku?

Nemyslím si to. Spíše jsem toho názoru, že pokračování této lži ji učiní zjevnou. Můžeme po 30 či 40 let, tedy dobu jedné celé generace, opakovat pořád to samé, ale jednou doroste generace dostatečně kritická a odvážná, aby rozpoznala a pojmenovala lež jako takovou. A právě tehdy už tradiční výroky a vysvětlení nebudou stačit. Tehdy bude třeba přiznat barvu a nabídnout jiná řešení. Pokud tak neučiníme, to víme z dějin, stanou se frustrované společnosti, tedy ty, které nemohou takovou lež dále snášet, náchylnými k extremismu.

Po šílenství globalizace a pokusu o evropeizaci posledních desetiletí povede podle stavu věcí cesta extrémů jen doprava. V národu zdánlivě utlačovaném globalizací, ve kterém stále roste sociální nerovnováha, existuje snadno pochopitelné východisko. Nová národní myšlenka se spojí s novou myšlenkou sociální. Posoudit spektrum možností není těžké. Kdo poté obě adjektiva spojí, vytvoří velmi výbušnou směs.

Právě to bude v tomto století pro národy osudovou otázkou. Budou schopny přeskočit ten velký ideologický stín, který dal vzniknout podnikání a vládnoucí makroekonomii, a nalézt za ním model, který jako jediný slibuje úspěch? Nebo se budou před tímto stínem třást a pokusí se boj za správný model společnosti vysedět, aby nakonec sedly na lep extremismu?

Kde je příjem, je i práce

V sérii článků o kapitalismu publikovaných v konzervativním deníku Frankfurter Allgemeine Zeitung, ke které jsem na pozvání Franka Schirrmachera přispěl i já, vyjádřil Martin Walser jasně své pojetí kapitalismu. Sociální je podle něj vše, co vytváří pracovní místa. Já jsem k tomu řekl vše důležité v knize *Krach* a nechci to zde opakovat. Přesto jen to nejnutnější. Musíme brát vážně, když důvěřiví lidé, kteří jistě nejsou koupení, věří, že hospodářská činnost jednotlivých subjektů je nejen předmětem kapitalismu, nýbrž i jeho vodítkem.

Kdo dělá z části celek, dělá nejen z rozmanitosti jednoduchost, nýbrž ničí současně s tím i myšlenku dělby práce, která leží v základech samotného tržního hospodářství. Omezovat trh na nástroj společnosti k provozování podnikatelské činnosti je scestné a systém to zbavuje legitimacy sloužit společnosti. Jen pokud se adekvátní makroekonomické myšlení odpoutá od logiky podnikání, legitimuje se tím trh jako nástroj. To vytvoří logiku celku, která bývá začasto v opozici vůči logice mikroekonomické.

Mikroekonomická a makroekonomická logika si protiřečí již tam, kde začíná dělba práce. Tento bod se vyznačuje rozhodnutím jedince nevydělávat si na živobytí autarkně, nýbrž dohodnout se na smlouvě, kterou všichni získají výhody a podíl na celku, což zvýší trvanlivost systému a zabezpečí každého

jeho účastníka. Právě v tomto bodě bylo tržní hospodářství, založené na dělbě práce, zpochybněno v Německu více než kde jinde.

Je třeba zdůraznit, že se lze dohodnout na rozdílně vysokém odměňování různě nedostatkové práce v absolutních částkách. Avšak při vší dynamičnosti systému se nelze spoléhat na podnikatelský pohled na věc. Zde nastává zlom. Z mikroekonomického hlediska se můžeme pokusit o překonání krize cestou úsporných opatření, avšak z makroekonomického hlediska je to beznadějně, neboť náklady jednoho podniku jsou nutně vždy příjmy nějakého jiného podniku.

V době krize se mohou jednotlivé podniky dohodnout se svými spolupracovníky na snížení mezd, aby se dosáhlo snížení ztrát, ačkoliv zaměstnanci na krizi žádný podíl nemají. Pokud se tak stane, stoupne tím okamžitě ztráta ostatních podniků přesně o tuto částku, protože zaměstnanci dosáhnou nižších příjmů a následně budou mít méně prostředků na nákup zboží druhých podniků.

Z makroekonomického pohledu je nesmyslné ponoukat zaměstnance k tomu, aby se vzdali svého podílu na pokroku ve výrobě, protože nižší mzdy vždy znamenají bezprostřední snížení poptávky po statcích vytvořených společně pomocí práce a kapitálu. Proto pokus vyplácet nižší mzdy – tedy být sociálním – ztroskotá ze systémového důvodu na inherentní logice tržního hospodářství, a ne kvůli příliš silným odborům.

I kdyby se nějaké zemi podařilo snižováním mezd krátkodobě zlepšit svoji situaci – podařilo by se jí přimět ostatní země k tomu, aby si žily nad poměry – situaci to zásadním způsobem nezmění. Zvítězí opět, jak jsme si na mnoha místech této knihy ukázali, logika makroekonomie. Protože poražený v hospodářské soutěži lokalit nemůže splácet své dluhy, a vypadává tak ze soutěže, ukazuje se podnikatelské myšlení opět jako nefunkční.

Opravdová hospodářská soutěž, člověk to nestačí dostatečně často opakovat, není soupeřením o to, kdo od svých občanů dokáže žádat vyšší oběti, nýbrž soutěží nápadů na nové výrobky a nové výrobní technologie. To ovšem neplatí pro finanční trhy. Jelikož hry s nulovým součtem nic neprodukují, je

kapitalismus kasínového typu výslovným vypovězením slibu, že se monetární tržní hospodářství postará, aby byly úspory jedince, a především pak papírové peníze státu, využity seriózně, a tedy i produktivně.

Vytvořili jsme tak společnost, ve které je obyčejný člověk obelháván a podváděn hned dvakrát. Nedostane se mu podílu na úspěšné produkci, který mu náleží a který potřebuje, aby vůbec mohla mít výroba úspěch, a ani se mu to nezdůvodní. Navíc je podváděn z hlediska využití svých úspor, které jsou místo k investicím do produkce využívány k sázení.

Důchody potřebují solidní základ

Tím jsme se dostali k nekonečnému příběhu zvanému důchod. Lituji, ale mohu zde pouze zopakovat to, co jsem napsal ve své knize *Krach* a na mnoha jiných místech. Nového není opravdu nic, jen naděje na rozumné řešení je stále menší. Zde byl lobbizmus úspěšnější než kde jinde a mikroekonomická dimenze, ve které lidé uvažují, zde posloužila jako dokonalá vstupní brána. Rovněž je třeba zopakovat, že neexistuje žádný důchodový model, na který je možné si našetřit. Všechny důchody ve všech systémech tohoto světa jsou vždy vypláceny z průběžných příjmů. Finanční krize však ukázala, jak nebezpečné je shromažďovat stále více úspor a dávat je do správy pochybným „investičním bankéřům“. Krize jen potvrzuje, co víme odjakživa. Tím nejlepším, co člověk se svými penězi může udělat, je vydat je za konzum nebo je investovat a uzavřít společenskou smlouvu, která zajistí, aby člověk obdržel rozumný důchod díky své práci pro společnost, a ne díky svým úsporám.

V Německu se momentálně vedou tři související debaty o důchodech, aniž by se v politice hovořilo o relevantních otázkách, byť i jen v jediném z těchto sporných bodů: do důchodu v 67, garance současného důchodu a stále ještě probíhající debata o demografii. Jak je to možné? Možné je to proto, že v Německu v současnosti není ani jeden jediný zodpovědný politik, který by byl schopen rozlišit mikroekonomickou dimenzi jedné z těchto otázek od dimenze makroekonomické.

Vezměme si prodloužení odchodu do důchodu na 67 let. Tato reforma je obhajována (byla narychlo schválena bývalým ministrem práce Münteferingem), protože ten, kdo pracuje do 67, zatěžuje společnost výplatou důchodu přirozeně později a následně zmírňuje demografický problém (německá společnost po desetiletí stárne). Potud je vše v pořádku. Aby k tomu mohlo dojít – řekl by si každý trochu rozumný člověk – musí být ovšem dostatek pracovních míst, která by obsadili starší pracovníci, aniž by mladší zůstávali po škole bez práce. Pouhá formální možnost pozdějšího odchodu do důchodu přirozeně nestačí. Ti lidé musí pracovat opravdu déle, aby ta reforma měla nějaký přínos.

Jednou ze skutečností, kterou nikdo nepopírá, je skutečnost, že lidé v Německu pracují čím dál tím kratší dobu svého života. Způsobeno je to očividně tím, že mnoho starších pracovníků nesežene nové pracovní místo, když jednou práci ztratí. Mnoho firem, zčásti podporovaných státem, se také zbavuje starších pracovníků jejich předčasným odchodem do důchodu.

Co z toho vyplývá? Vyplývá z toho to, že je třeba skutečný odchod do důchodu významně zvýšit, aby mělo zvýšení odchodu do důchodu v 67 letech nějaký efekt. To se však povede jen tehdy, pokud se podaří trvale výrazně snížit nezaměstnanost. Dobrý politik v oblasti penzí musí tedy začít především zde, a ne u formálního odchodu do důchodu, chce-li být úspěšný. Kdo pouze formálně zvýší věk odchodu do důchodu, ale ve skutečnosti zůstane pod ním, krátí jen důchody budoucím důchodcům. Ničeho víc nedosáhne.

Obdobně se to má se současnou bouřlivě diskutovanou otázkou pevného stanovení důchodů v případě, že mzdy klesnou, ačkoliv to odporuje zásadě přizpůsobení důchodů mzdám. Zde probíhají frontové linie sice zcela jinak, avšak výsledkem je opět to, že se o závažných otázkách vůbec nediskutuje. Politici svým rozhodnutím neupravovat důchody směrem dolů, tedy vyloučit absolutní krácení důchodů v příštích letech, udělali v očích odborníků na oblast důchodů něco rozporuplného, protože zásada, podle které se důchody naváží na mzdy, byla přijata právě s ohledem na experty s jejich neustálými odkazy na „demografický problém“. Pozastavení tohoto navázání by tedy udělalo důchody opět o něco méně odolné vůči „demografickým“ problémům.

Při rozhodnutí politiků pozastavit přizpůsobení důchodů mzdám hrál bezpochyby roli začínající předvolební boj roku 2009. Jako ekonom a „odborník na důchody“ by však člověk musel vzít v potaz též skutečnost, že absolutní snížení příjmů velké skupiny společnosti v době největší recese za posledních 80 let by nebylo bez problémů. Tehdy, když se stát s pomocí několika plánů hospodářské obnovy pokouší stabilizovat agregátní poptávku, může být odvrácení poklesu důchodů docela přiměřené. Volby sem, volby tam. Mnohem přiměřenější by však bylo, pokud by se stát s pomocí všech dostupných prostředků pokusil vyhnout většímu z problémů, které stojí za krácením důchodů. A sice té skutečnosti, že mzdy pravděpodobně absolutně klesnou a dále oslabí domácí poptávku.

O tom všem se však vážně nediskutuje. Stojí proti sobě dva pohledy. Na jedné straně čistě předvolební politický boj, na straně druhé pochybnosti odborníků. Opravdová makroekonomická perspektiva však chybí. Zanedbává se velké nebezpečí deflace mezd a jejich dlouhodobých důsledků, které by mohly právě s ohledem na vývoj důchodů zcela zastínit demografický problém.

Třetí debata o důchodech je stále ještě ta stará otázka, jak udělat důchody demograficky stabilní. Za vlády socialistů se zelenými bylo ještě navíc „modernizováno“ důchodové pojištění. Spolková vláda vedená sociálními demokraty, s ministrem práce jménem Riester, provedla na počátku tohoto tisíciletí důchodovou „reformu století“ a potvrdila tím to, co již dlouhá léta pouštěli do světa zástupci zájmových skupin a zainteresovaní vědci. A sice, že německé důchody již nejsou jisté. Sociální demokraté tak odmítli zcela správné vyjádření, že důchody jsou jisté, se kterým Norbert Blüm, ministr práce za vlády Helmuta Kohla, kdysi nechvalně proslul. Dosud to nikdo neodvolal.

Vláda socialistů se zelenými se rozhodla k drastické změně systému, neboť stát se zdál být přetížen. Poprvé se tak v Německu stalo soukromé zabezpečení součástí zajištění ve stáří. Tato myšlenka ve druhé reformě z roku 2003 ještě nabrala na síle.

Výchozí bod každé takové reformy je vždy stejný. Jelikož je zřejmé, že Němci stále stárnou – tak se argumentuje – je průběžný důchodový systém

z padesátých let minulého století (tzv. mezigenerační smlouva), ve kterém platí současná generace pracujících generaci důchodců, nadále neúnosný. V tomto systému by nejpozději v roce 2030 dosáhly odvody na důchodovém pojištění 20 procent (nebo, jak zjistila německá Bundesbanka, by v roce 2060 činily odvody na sociálním pojištění 50 procent ve srovnání se současnými 40), a to by bylo jak pro zaměstnance, tak i pro podniky neúnosné.

Přesně v tomto bodě se německá důchodová politika stává nebezpečným hospodářsko-politickým nesmyslem. Základní představa kapitálového krytí, které je ekonomika s to do budoucna našetřit, je totiž zásadně chybná. Mnozí oponenti kapitálového krytí však často dělali tu taktickou chybu, že se pouštěli do detailních otázek přechodu na nový důchodový model, místo aby se stále znovu věnovali následujícím zásadním otázkám. Je možné ušetřený kapitál (peněžní kapitál nebo peněžní aktiva, tedy vztah mezi příjmy a výdaji každé domácnosti nebo podniku) transportovat do budoucnosti? Jasná odpověď zní ne, nikdy. Světová peněžní aktiva jsou vždy, tedy každou sekundu, rovna nule.

Skutečnost je však ještě mnohem horší. Pokus ušetřit je nejen předurčen k neúspěchu, on přímo škodí ekonomice v oblastech, ve kterých ekonomika tyto úspory z důvodu stárnutí obyvatelstva opravdu naléhavě potřebuje, a těmi jsou investice. V případě kapitálového krytí se totiž zaměstnanec vzdá konzumu již dnes, aby za 30 let obdržel důchod ve srovnatelné výši s tím dnešním, nehledě na stárnutí obyvatelstva. Dá tedy své úspory nějaké bance či fondu. Co se ale stane potom? Fond půjčí peníze anonymnímu dlužníkovi. Ten provede hmotné investice a zaváže se platit v budoucnu úroky. Investor však musí – to je ten zlomový bod – dnes a zítra vydělat, jestliže chce přežít a být později s to platit úroky. Pokud se však v ekonomice rozhodne velká skupina šetřit více než doposud, klesnou tím šance všech investorů na slušné zisky.

Kapitálové krytí tudíž blokuje jedinou formu „šetření“, která vůbec v ekonomice existuje, a tou jsou investice do hmotného majetku. Uspěje-li kapitálové důchodové pojištění a stoupne-li míra úspor zaměstnanců při pokusu se zaopatřit, klesnou zisky podnikům, tedy jejich „spoření“. To má za následek bezprostřední ztrátu investic a pracovních míst. Jestliže však zůstane míra

úspor zaměstnanců konstantní, je s pomocí státu subvencována pouze část dosavadního spoření. Větší preventivní opatření neexistují ani ve snu.

Ať si lobbisté a profesori hlásají pravý opak, avšak nezvratnou pravdou zůstane, že ekonomika jako celek nemůže peníze našetřit. Vždy si musí někdo tady a teď našetřené peníze půjčit, tedy zadlužit se za účelem investování, má-li v budoucnu dojít k výplatě úroků. Pokud bude za 30 let více starých než mladých, hospodářský potenciál klesne, a přinese tudíž nižší výnosy z úroků nebo nižší příspěvky na důchod. V budoucnu tak musí být v každém systému důchody nižší, anebo naopak příspěvky na důchod vyšší. Dnešní úspory nás této prognózy neušetří. Dokonce to sníží naše možnosti redukovat zátěž pomocí vyšších příjmů.

Na tom je vidět, že v ekonomii není nic zadarmo. Byla by to země zaslíbená, pokud bychom mohli více šetřit a vzdali se tak konzumu, a podniky by přesto dále vesele investovaly, jako by se nechumelilo. Pokud by tomu tak bylo, nemuseli bychom si vůbec dělat vrásky kvůli investicím, protože podniky by se nezávisle na své hospodářské situaci vždy dostatečně staraly o budoucnost.

Zahrneme-li sem též stát, platí přibližně totéž. Když investujeme peníze určené na důchodové zabezpečení do státních obligací, bude stát na konci schopen vyplatit důchod v takové výši, v jaké ho byl předtím schopen vyplatit jen tehdy, pokud se více zadlužil. Kapitálové krytí je tedy jen dražší, neboť je spojeno s vysokými transakčními poplatky. Jestliže stát vydá méně peněz než předtím, dostane se též méně peněz k podnikům. Následky to bude mít stejné, jako když více šetří domácnosti.

Spořením se tedy do budoucna nezabezpečujeme, nýbrž děláme pravý opak. Ekonomika jako celek nemůže šetřit tak jako rodina s dětmi. Nemůže přenést do budoucnosti peněžní aktiva, nýbrž jen reálný kapitál. Jeho tvorbě však brání pokus jedné skupiny vytvořit si více peněžních aktiv. Celá debata se tak stává chimérou. Každý důchod má kapitálové krytí. Krytím je po generace budovaný investiční kapitál, který přinese zisk přesně v tom okamžiku, kdy má být vyplacena renta či úroky z investice. Jiný způsob kapitálového krytí neexistuje. Pokud zde za 30 let budeme mít v porovnání se současným stavem mnohem

více důchodců než pracujících a pokud mají mít důchodci stejně dobré zajištění jako dnes, potom to musíme tak či onak zaplatit.

Takto vzniklé náklady můžeme relativizovat jen tím, že budeme dnes hodně investovat do hmotného investičního majetku, a za 30 let budeme v důsledku toho tak bohatí, že se podniky a zaměstnanci s vyššími příspěvky na důchod dobře vyrovnají. Pokud to přesto nechceme platit, musíme se dohodnout s budoucími důchodci a vysvětlit jim, že budou muset vyjít s nižším důchodem v poměru k příjmům, než je tomu u dnešních důchodců, tedy zchudnout navzdory většímu blahobytu. Je to otázka distribuce a jako všechny otázky distribuce je těžké ji uspokojivě vyřešit. Říkat však dneska lidem, že se otázce přerozdělování mohou vyhnout tím, že budou škrtit každou korunu, je šarlatánství. Je tragické, že to byla právě vláda sociálních demokratů se zelenými, která zaměstnancům tento nesmysl podstrčila.

2 Komentář

2.1 VÝBĚR TEORIE PŘEKLADU

Při analýze se budeme přidržovat teorie skoposu, tak jak ji pojímá Ch. Nordová. V této tzv. „funkcionální teorii překladu“ je důraz kladen na komunikativní funkci textu. Každý text slouží v určité situaci určité funkci a sleduje jistý cíl. Cílem je vytvořit dle zadání cílový text na základě textu výchozího. V případě nutnosti je třeba výchozí text přizpůsobit podmínkám, v jakých bude cílový text recipován.

Abychom určili funkci překládaného textu, můžeme se opřít o typologii textů vypracovanou translatoložkou Katharinou Reißovou (Reiß 1976:18). Reißová vypracovala na základě Bühlerova organon-modelu tři textové typy, ke kterým je možné přiřadit všechny typy textů. Informativní text je orientován na zprostředkování informací věcným způsobem, expresivní text je charakterizován svou formou a konečně operativní text se vyznačuje snahou o aktivizaci recipienta. Podle Reißové je možné přiřadit každému textu jednu ze zmíněných funkcí. Pokud text nelze jednoznačně určit, je třeba určit funkci hlavní. V našem případě je hlavní funkcí našeho textu funkce informativní a funkcí vedlejší funkce apelová.

Funkci cílového textu ovlivňuje buď překladatelské zadání (*Übersetzungsauftrag*), nebo je dána podmínkami, ve kterých bude text recipován (*Zielsituation*). Funkce výchozího textu a jeho překladu může být totožná, nebo rozdílná. Podle Nordové (1995:27) je první případ (*funktionale Äquivalenz* — výchozí text není nutné upravovat s ohledem na cílového adresáta či funkci v cílovém jazyce) spíše výjimkou, v druhém případě je třeba výchozí text zpracovat tak, aby cílový text splňoval zadání. Funkce překladu v našem případě bude podobná funkci výchozího textu. S ohledem na cílového adresáta se však nevyhneme malým zásahům.

2.1.1 ANALÝZA PODLE CH. NORDOVÉ

Funkci výchozího textu určíme pomocí analýzy. Nordová používá pro tento účel upraveného tzv. Lasswellova komunikačního modelu (Nord 1995:41). S pomocí tohoto modelu je možno zkoumat jak textové faktory vnější jako čas a místo, tak i textové faktory vnitřní jako obsah a výstavba textu.

textové faktory vnější:

kdo vysílá autor textu, vysilatel

k čemu intence vysilatele

komu příjemce

pomocí jakého média médium, kanál

kde místo

kdy čas

proč důvod komunikace

text má nějakou funkci? funkce textu

textové faktory vnitřní:

O čem tematika

něco říká obsah textu

(co neříká) presupozice

v jakém pořadí výstavba textu

za pomoci jakých neverbálních prostředků vnější úprava

jakými slovy slovní zásoba

v jakých větách skladba

jakým tónem suprasegmentální prostředky

s jakým účinkem faktor mající přesah je určen

souhrou textově vnějších

a vnitřních faktorů)

Nordová (1999) využívá svého schématu i k analýze a vytvoření profilu cílového textu v nové komunikační situaci. Obě analýzy je potom možné srovnat, čímž překladatel dostane důležitou informaci o tom, kde se při překladu mohou vyskytnout problémy.

2.2 VLASTNÍ ANALÝZA

Na následujících stránkách se budeme věnovat rozboru překladového textu, konkrétně hlavy *Die Angemessenen Antworten* z knihy Heinera Flassbecka *Die Marktwirtschaft des 21. Jahrhunderts*.

2.2.1 TEXTOVÉ FAKTORY VNĚJŠÍ

Kdo: Autorem knihy je Heiner Flassbeck, do roku 2012 hlavní ekonom UNCTAD (Konference OSN o obchodu a rozvoji) a čestný profesor na univerzitě v Hamburku. Mezi lety 1998–99 byl náměstkem ministra financí Oskara Lafontaine v kabinetu kancléře Schroedera. Zde se například spolupodílel na pokusu reformovat světový měnový systém, který je od pádu Brettonwoodského měnového systému v roce 1971 čistě v rukou finančních trhů (plovoucí měnové kurzy). V Německu je považován za jednoho z nejvýznamnějších keynesiánsky orientovaných ekonomů. Po svém penzionování provozuje webovou stránku flassbeck-economics.de, kde se, jak sám říká, snaží „*der Volkswirtschaftslehre eine Grundlage zu geben*“.

K čemu: Autor nabízí makroekonomický pohled na převládající neoliberální pojetí hospodářské politiky a její teoretické základy, aby čtenářům ukázal možné způsoby řešení výzev 21. století. Ve své analýze odmítá dnešní takřka naprosté podřízení makroekonomie mikroekonomii (rodinný rozpočet = státní rozpočet), ukazuje zhoubný vliv tzv. souboje národů (*Wettkampf der Nationen*) s jeho snahou získat prostřednictvím tlaku na mzdy podíly na trhu svých kontrahentů (*merkantilismus*). V neposlední řadě pak poukazuje na fenomén mzdy, která je vpravdě tím opravdovým stabilizátorem tržní ekonomiky.

Komu: Jelikož je jazykem originálu němčina, jsou primárními čtenáři textu rodilí mluvčí, kteří se zajímají o širší, zejména pak ekonomické souvislosti současných společenských problémů. Snahou autora bylo přiblížit danou problematiku širšímu publiku. Modelovým čtenářem tak není odborník, ale

poučený laik. Už sám název knihy *Die Marktwirtschaft des 21. Jahrhunderts* je v dnešní době plně otřesů pro čtenáře zajisté zajímavý. Pro předpoklad, že cílovým čtenářem není odborník, hovoří výstavba a styl textu. Tomu odpovídá nehledě na množství termínů časté užití první osoby singuláru, okazionalizmy, pejorativní a hovorové výrazy. Sekundárním čtenářem by mohl být kdokoli, kdo je schopen číst německy a zajímá se o danou problematiku.

Médium: Kniha byla vydána v nakladatelství WESTEND, které se zaměřuje na populárně-naučné publikace z oblasti politiky, ekonomie, sociologie a ekologie. Knihu je možné rovněž zakoupit v elektronické verzi přes internet, což rozšiřuje potenciální okruh čtenářů na všechny, kteří ovládají němčinu a zajímají se o danou problematiku, nezávisle na jejich momentálním místě pobytu.

Kde: Text byl vydán ve Frankfurtu nad Mohanem, centru kontinentálního finančnictví a sídle Evropské centrální banky.

Kdy: Kniha byla publikována v roce 2010 a i dnes, v roce 2013, je celkově srozumitelná. Nezměnily se žánrově-stylistické normy a text se tak jeví jako stále aktuální.

Proč: Podnětem k napsání tohoto textu je tristní stav věcí veřejných (politiky a ekonomiky), způsobený propojením politiky a byznysu. Autor je s tímto stavem konfrontován dennodenně a nabízí tak čtenářům pohled z druhého břehu, kterého se jim v mainstreamových médiích nedostává.

Funkce: Z analýzy vnějších textových faktorů je možné usuzovat na funkci textu (Nord 1995:84). Svojí formou připomíná kniha spíše polemiku, která má apelativní charakter. Funkce textu je informativní (autor se snaží o osvětu), věcně orientovaná (racionální argumenty), ale svým charakterem se dotýká současně i velmi osobní roviny, na které autor svým kolegům neustále vyčítá jejich zaslepenost a konformitu.

2.2.2 TEXTOVÉ FAKTORY VNITŘNÍ

O čem: Téma vybrané kapitoly je v originálu dostatečně jasně určeno. Nadpis „*Die angemessenen Antworten*“ anaforicky odkazuje na předchozí kapitoly

v knize. V překladu bude třeba provést konkretizaci, aby mohl čtenář text jasně zařadit.

Co: Kapitola sama o sobě se dále dělí na jednotlivé podkapitoly. V jejich rámci dává autor odpovědi na problémy, jakou jsou spekulace na světových trzích, problém plovoucího systému měn, oddělení investičního a klasického bankovníctví, participace mas na pokroku či problematika financovatelnosti důchodů. Děje se tak někdy za pomoci hovorového jazyka.

Co neříká: Tento text se obrací zvláště k informovaným čtenářům, laikům, kteří se chtějí dozvědět o problematice více. Ačkoliv text není určen odborníkům, pracuje se v něm s odbornými termíny (*Sachkapital*, *Aussenwirtschaftsbilanz*, *Lohnzurückhaltung*), jejichž význam se nevysvětluje a od čtenáře se tak očekává, že si v případě neznalosti jednotlivé pojmy dohledá. Tam, kde se text věnuje problémům v Německu (*Rentendebatte*), je vše dostatečně jasně vysvětleno, a není proto, až na výjimky, nutné v rámci překladu užívat vysvětlivky. Český čtenář je ostatně též účastníkem podobných debat, neboť důchodová reforma se dotkla i České republiky.

V jakém pořadí: Text je větší částí obsáhlé kapitoly, která se dále člení. Předcházejí jí kapitoly tematizující krizi dnešního světa a ostrou kritiku vládnoucí neoklasické ekonomie, reprezentované neoliberalním proudem. Následuje pak již jen apel ke čtenářům. Kapitola sama o sobě se dělí na podkapitoly a ty se pak dělí ještě dále. Integrální součástí je i vložený text, který autor publikoval již dříve, mající za cíl podpořit argumentační linku. Nadpisy mají ve své většině větný charakter (převažuje sloveso v infinitivu) a jsou tak v podstatě metatextem, který vypovídá o textu bezprostředně následujícím (kotext): *Spekulation auf allen Märkten konsequent unterbinden* (s.117). Důležitá je i jejich roli komunikativní (funkce apelová).

Neverbální prostředky: Layout je vytvořen s pomocí různé velikosti písma, jeho barvy, využíváním kurzívy a uvozovek pro citace nebo zvýrazněním a dělením do odstavců. K vnitřnímu dělení a orientaci napomáhá název kapitoly vždy na dolním okraji levé stránky a název podkapitoly na dolním okraji stránky pravé.

Lexikum: Ve výběru slovní zásoby se odráží téma, obsah, intence i čtenářský okruh. Vzhledem k tomu, že se publikace řadí do kategorie populárně-naučné literatury (*Sachbuch*), překvapí vybraný registr výrazů sahající od odborné terminologie až po výrazy mající pejorativní nádech. Mimojazyková realita si žádá odborných termínů (*Kapitalstock, Zinsarbitrage, Eigengeschäft*), sporné je však využití výrazů jako např. *ignorant, borniert, läppisch*, které autor využívá i na jiných místech knihy vůči svým kolegům, ekonomům. K jistému odlehčení tematiky přispívají výrazy z hovorové němčiny (*unterjubeln, aussitzen, auf den Leim gehen, Farbe bekennen*). V textu můžeme najít řadu okazionalizmů (*Transferalmosen, Inflationsverursacher, Otto Normalunternehmer, Gutmenschstandpunkt*). Důvod jejich výskytu je stylisticky podmíněn. Tyto okazionalizmy mají z větší části expresivní, konotativně-asociativní, hodnotící nebo někdy až manipulativní funkci. Ve své naprosté většině se jedná o determinativní kompozita, ale je možné zde nalézt i kompozita frázová, která ze slovo-tvorného pohledu patří k perifernímu slovo-tvornému typu (*Unter-den-verhältnissen-Leben, Gürtel-enger-Schnallen*).

Syntaxe: Větná stavba na první pohled překvapí svojí komplikovaností. Souvětí jsou ve své většině hypotaktická, spojená polysyndeticky. Autor s oblibou využívá tzv. volných vztažných vět: *Wer klare und einfache Diagnosen hat, hat in der Regel auch klare und einfache Therapien* (O., s. 177). Pro polemiku jsou typické otázky, které si autor sám pokládá, aby na ně v zápětí hned odpověděl: *Was ist falsch an dieser Argumentation? Nun, sie übersieht vor allem, dass...* (O., s. 183). V porovnání s češtinou se zde častěji vyskytují dvojtečky a parenteze. Asi největším problémem je přetížení textu anaforickými zájmeny: *Das ist überhaupt nicht revolutionär. Das ist das, was jedes Lehrbuch der Volkswirtschaftslehre von funktionierenden Devisenmärkten erwartet* (O., s. 182).

Účinek: Text můžeme v jeho komplexnosti charakterizovat jako vysvětlující/argumentativní/apelující. První charakteristika se projevuje v tom, že určitá problematika zde není vykreslena coby jev, ale jako součást určitých souvislostí a příčin. Druhá charakteristika se projevuje tam, kde se autor vypořádává se stávající ideologií, rozvíjí své myšlenky a uvádí k větší

názornosti i příklady. S tím úzce souvisí i charakteristika třetí, která se vyznačuje apelováním na čtenáře.

Není možné nezaznamenat skutečnost, že text působí dojmem přednášky (tzv. *konzeptuelle Mündlichkeit*)¹. Autor zde vede jakýsi kvazidialog se svým čtenářem. To se odráží ve všech jazykových rovinách. Pokud odhlédneme od použitých odborných termínů, bez nichž se takový text ani přednáška neobejdou, jazyk charakterizuje jistá nepřipravenost, spontánnost, dynamičnost, subjektivnost (časté použití os. zájm. v první osobě), emotivnost (*ignorant, borniert*). Tato nepřipravenost se projevuje i na úrovni syntaktické (pro psanou formu někdy nezvyklé AČV, opakování slov, místy neobratné až zbrklé vyjadřování, zbytečná komplikovanost). Protože text je nejen informativní, ale nese i apelativní rysy, když se autor snaží přesvědčit čtenáře o správnosti svých tvrzení. Po přečtení můžeme očekávat u čtenáře alespoň kritičtější postoj k mainstreamovým zprávám o vývoji ekonomiky.

2.3 Koncepce překladu

Překlad je koncipován jako samostatný text, který by mohl vyjít časopisecky například v některé z příloh Literárních novin. Text by byl jistě přínosem pro českého čtenáře, který je u publikací obdobného charakteru zvyklý na spíše uvolněnější formu podání (např. Šichtařová/Pikora)². Modelovým čtenářem by byl, jako tomu je u výchozího textu, čtenář se zájmem o danou oblast, avšak bez hlubších znalostí daného tématu. Oproti čtenáři originálu je však u modelového českého čtenáře nutný větší rozhled, který se manifestuje například v tom, že dokáže vnímat jevy v souvislostech a nevidí v textu popsané problémy jako něco, co se Česka a jeho osobně vlastně vůbec netýká.

¹ KOCH, Peter a Wulf OESTERREICHER. Sprache der Nähe-Sprache der Distanz. Berlin: de Gruyter, 1994-1996. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. ISBN 3-11-014744-02.

² PIKORA, Vladimír a Markéta ŠICHTAŘOVÁ. *Všechno je jinak, aneb, Co nám neřekli o důchodech, euru a budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 224 s. ISBN 978-80-247-4207-6.

Rozhodli jsme se zachovat formu populárně-naučného textu v obdobné komunikační situaci jakou má text výchozí. Z tohoto důvodu je třeba zachovat dominující informativní funkci textu, stejně jako funkci sekundární, tedy funkci expresivní a fatickou. Hlavním cílem bude snaha vyrovnat se s žánrově-stylistickými rozdíly, a zvláště pak s poměrem dvou jazykových systémů, vyhnout se zbytečným stopám originálu v překladu, interferencím, které by mohly vzniknout převedením myšlenky do jazyka, ve kterém nevznikly (Levý 2012:69).

2.4 Metoda překladu

Z výše uvedeného vyplývá, že cílem překladu je vytvoření funkčního ekvivalentu výchozího textu. Ačkoliv jde o překlad populárně-naučného textu, je zde zapotřebí i smyslu pro jazykovou tvořivost. Budeme se tedy snažit v překladu zachovat poznávací hodnotu díla, a proto bude v přístupu k textu převládat metoda věrného překladu (Levý 2012:104). Navzdory takto zvolené metodě není samozřejmě možné zachovat absolutně všechny kvality originálu. Při překladu bude třeba využít, v souladu s Levým, také metody volné tam, kde je text výrazně expresivní. Jako překladatelskou strategii jsme zvolili strategii dokumentární³. Při práci s terminologií se vzhledem ke stavu současné německo-české lexikografie v oblasti ekonomie neobejdeme bez zprostředkující role angličtiny coby jazyka světové ekonomie.

2.5 Strategie řešení překladatelských problémů

2.5.1 Rovina lexikální

Ve výběru slovní zásoby se odráží téma, obsah, intence a okruh zamýšlených čtenářů. Vzhledem k tomu, že se publikace řadí do kategorie populárně naučné literatury, překvapí nás vybraný registr výrazů sahající od odborných termínů až po výrazy mající pejorativní nádech.

³ SVOBODA, Tomáš. *Kapitoly z překladatelské praxe: odborný překlad mezi němčinou a češtinou*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012, 201 s. ISBN 978-80-7308-407-3.

V textu se hojně vyskytuje odborná terminologie z oblasti ekonomie. V důsledku toho bylo někdy nutné dohledat český ekvivalent přes třetí jazyk (angličtinu). Jedním z takových termínů je *Außenwirtschaftbilanz/external balance* (O., s. 195), kterému odpovídá český termín *vnější ekonomická rovnováha*. V případě termínu *Lohnzurückhaltung*⁴ (O., s. 186) jsme se po rešerši rozhodli pro ekvivalent *mzdová zdrženlivost/vage restraint* (P., s. 15)

Termín *carry trade* (O., s. 187), který se používá i v českém prostředí, jsme se rozhodli přeložit opisem jako *obchody s měnami* (P., s. 16). Termín se používá většinou v odborných článcích, zatímco v populárně-naučných publikacích se navíc ještě vysvětluje. Co se anglicismů týče, „u německého recipienta lze předpokládat vyšší míru znalosti angličtiny, anglicismy jsou zde častější“ (Svoboda 2012: 17). Z tohoto důvodu jsme se rozhodli pro opis. Dalším problémem byl hovorový výraz *Otto Normalverbraucher* (O., s. 182) a na tomto základě autorem vytvořené okazionální pojmenování *Otto Normalunternehmer* (O., s. 182). Protože přesný ekvivalent v češtině neexistuje, přeložili jsme ho opisem průměrný občan/průměrný podnikatel. Výraz však oproti originálu ztrácí příznak hovorovosti. Celkově se však snažíme tuto hovorovost zachovávat: *aussitzen* (O., s. 196)/*vysedět* (P., s. 24) a případnou ztrátu nahrazovat jinde: *bewegen* (O., s. 198)/*ponoukat* (P., s. 25).

Neologismus *Gutmensch*, v textu ho najdeme jako součást kompozita *Gutmenschstandpunkt* (O., s. 183), jsme se rozhodli nepřekládat tak, jak to dělají některá česká média⁵ (*dobrý člověk, dobráček*). Jako možný ekvivalent jsme zvolili slovo *dobrák* a dali ho do uvozovek, abychom tím čtenáře upozornili na jeho negativní konotaci, kterou slovo v němčině má.

⁴http://www.2lingual.com/2lingual-google/google-search?q=Lohnzur%C3%BCckhaltung&btn=2lingual+Google+Search&lr1=lang_de&lr2=lang_cs (12.7.2013)

⁵http://zpravy.idnes.cz/donerove-vrazdy-vyhraly-v-hlasovani-o-nemecky-patvar-roku-2011-ptc-/zahranicni.aspx?c=A120117_120718_zahranicni_jnd (12.7.2013)

Z lexikálního hlediska byl problémem též překlad názvu organizační složky *GATT*, která dnes už ve své původní podobě neexistuje a byla nahrazena *WTO*. Provedli jsme rešerši⁶, která ukázala, že termínu *Allgemeiner Rat* (O., s. 180) odpovídá v češtině výraz *Generální rada* (P., s. 11).

V textu se objevují i frázová kompozita⁷. Kompozitum *Gürtel-enger-Schnallen* (O., s. 197), které je metaforou, jsme s ohledem na celkové vyznění pasáže přeložili opisem jako úsporná opatření. Předcházející kompozitum se nám v textu objevuje i jako spojení substantivum + verbum *den Gürtel enger geschnallt haben* (O., s. 193). V tomto případě jsme i s ohledem na zapojení do větné struktury dali přednost překladu odpovídající českou vazbou *kteří si utáhli opasek* (P., s. 22).

Druhým případem frázového kompozita byl výraz *Unter-die-Verhältnisse-Leben* (O., s. 198), který zde má charakter vsuvky. Vzhledem k nadbytečnosti jsme se rozhodli výraz vypustit, aniž by text ztratil na srozumitelnosti.

Selbst wenn es einem Land gelingen sollte, durch Lohnsenkung, also eigenes Unter-den-Verhältnissen-Leben, seine Situation kurzfristig zu verbessern, weil es gelingt, andere Länder dazu zu bewegen, über ihre Verhältnisse zu leben, ändert das die Verhältnisse nicht grundsätzlich. (O., s. 198)

I kdyby se nějaké zemi snížením mezd podařilo krátkodobě zlepšit svoji situaci – podařilo by se jí přimět ostatní země k tomu, aby si žily nad poměry – situaci to zásadním způsobem nezmění. (P., s. 25)

V textu se několikrát objevuje kompozitum *Standortwettbewerb* (O., s. 198). Termín se v ekonomické literatuře vyskytuje poměrně často, avšak pokud je nám známo, lexikograficky zpracován ještě nebyl. Internetová rešerše nám

⁶http://www.2lingual.com/2lingual-google/google-search?q=Allgemeiner+Rat&btn=2lingual+Google+Search&lr1=lang_de&lr2=lang_cs (12.7 2013)

⁷ <http://www.seun.ru/content/info/learndepart/faculty/gf/1/konf/Schaarschmidt.pdf> (10.6 2013)

nabídla dvě možnosti *soutěž o lokalizaci/hospodářská soutěž lokalit*⁸. Rozhodli jsme se pro druhou variantu (kalk) kvůli její větší názornosti.

Autor v textu několikrát odkazuje na publikace, které nebyly do češtiny přeloženy. Názvy publikací jsme tak pro účely tohoto překladu přeložili následovně: *Das Ende der Massenarbeitslosigkeit* (O., s. 193)/*Konec masové nezaměstnanosti* (P., s. 21), *Gescheitert* (O., s. 196)/*Krach* (P., s. 24).

2.5.2 Rovina morfologická

Jedním z jevů, který nemá v obou jazycích ekvivalentní prostředky, je vyjádření reprodukované řeči. V němčině se užívá konjunktivu, avšak čeština tímto slovesným způsobem nedisponuje (Povejšil 1994: 88). Konjunktiv I se v textu objevuje opravdu mírou vrchovatou. V textu slouží autorovi především jako možnost uvést tvrzení oponentů a následně je vyvrátit. V překladu jsme se několikrát (4×) rozhodli využít epistemické částice *prý*, abychom zdůraznili, že se autor od tohoto názoru jasně distancuje.

Es liege sozusagen in der menschlichen Natur, sich in Spekulationen zu engagieren, und wenn man dies aus dem System entferne, beschädige man die Marktwirtschaft. (O., s. 177-178)

Je prý to už v lidské povaze podílet se na spekulacích, a pokud bychom je ze systému odstranili, uškodilo by to tržnímu hospodářství. (P., s. 9)

Protože je opisné pasivum v němčině častějším jevem, je mu v češtině často ekvivalentem reflexivní pasivum nebo nahrazení aktivním tvarem slovesa (Štícha 2003: 497). V souladu s tím se i my snažíme nevnášet rysy originálu do překladu a využíváme jazykové prostředky, které jsou v češtině na tomto místě obvyklé.

Was lange übersehen wurde: ... (O., s. 178)

⁸ <http://portal.kr-plzensky.cz/file.asp?name=1005144101025110049.pdf&folder=2106>
(12.7.013)

<http://www.uur.cz/knihovna/vyhledavani-v-databazich/hledej.asp?ID=2152&IDkniha=2437>
(12.7.013)

<http://www.eurosolar.cz/phprs/rservice.php?akce=tisk&cisloclanku=2004100501> (12.7.013)

Něco jsme však dlouho přehlíželi. (P., s. 9)

Nach kurzer Zeit schon war klar, dass in Genf über die Einwirkungen des monetären Systems auf den Handel überhaupt nicht gesprochen wurde. (O., s. 179)

Už zakrátko však bylo zřejmé, že v Ženevě se o vlivu měnového systému na obchod vůbec nediskutovalo. (P., s. 10)

Německá konstrukce man + 3. os. sg. je významově blízká českému opisnému pasivu (Povejšil 1994: 99), ale ne vždy je možné tohoto prostředku užít.

In diesen Tagen hört man oft die resignierende Aussage, man könne letztlich gegen spekulative Blasen, das Platzen dieser Blasen und die Folgen des Platzens dieser Blasen nichts tun. (O., s. 177)

V poslední době často slýcháme výroky plné rezignace, že se proti spekulativním bublinám, jejich prasknutí a následkům tohoto prasknutí nedá nic dělat. (P., s. 9)

An diesem Vergleich merkt man sofort, dass das nicht das Problem ist, vor dem die südeuropäischen Länder stehen. (O., s. 185)

Při srovnání si člověk okamžitě všimne, že toto není problém jihoevropských zemí. (P., s. 15)

2.5.3 Rovina syntaktická

Nejobtížnější částí překladu je práce s jeho syntaktickou složkou. Již v samém začátku se nám několikrát opakuje stejná gramatická konstrukce (syntaktický paralelismus). Jedná se o tzv. volné vztahné věty (freie Relativsätze; Duden 2005: 1046), které je možno transformací převést na věty tradiční (Normaltyp, ibid. s. 1046).

Wer klare und einfache Diagnosen hat, hat in der Regel auch klare und einfache Therapien. (O., s. 177) » [Derjenige], [der] klare und einfache Diagnosen hat, hat ...

Věty jsme se rozhodli přeložit dvojím způsobem ze syntaktických důvodů. V první a třetí větě jsme se drželi originálu, zatímco ve větě druhé jsme provedli její transformaci.

Ten, kdo má jasnou a jednoduchou diagnózu, má zpravidla též jasnou a jednoduchou terapii. (P., s. 9)

Wer sich von Ursachenanalyse leiten lässt. Die so weit von vorgefassten Vermutungen frei ist, wie es menschenmöglich ist, geht nicht systematisch fehl. (O., s. 177)

Kdo se řídí analýzou kauzálních příčin, která je do té míry prosta předpojatostí, jak je to jen z lidského hlediska možné, ten nemůže systematicky chybovat. (P., s. 9)

Ve stejném odstavci dále autor užívá dvě stejné syntaktické konstrukce (faktitive Nebensätze; Duden 2005: 1054). Do češtiny jsme se je rozhodli přeložit dvojím způsobem. V německé větě je věta vedlejší postavena na první místo (Stirnsatz), čímž se mění gramatický slovosled ve slovosled aktuální a rématem se stává věta hlavní (*war schon länger klar*). Vzhledem k tomu, že autor uvádí novou myšlenku, rozhodli jsme se při překladu pro gramatický slovosled (nejdříve věta hlavní, poté věta vedlejší). Avšak již v následující větě (syntaktická konstrukce zůstává stejná) jsme se při překladu drželi originálu z toho důvodu, že se zde réma předchozí věty stává tématem.

Dass die Ideologien, die die deutsche Wirtschaftspolitik in den letzten 30 Jahren prägten, gescheitert sind, war schon länger klar. (O., s. 177)

Již delší dobu bylo jasné, že ideologie určující německou politiku v posledních 30 letech ztroskotaly. (P., s. 9)

Dass sie aber so weit das politische Denken und Handeln bestimmen, dass Deutschland sich international isoliert und die gesamte europäische Einigung infrage stellt, ist eine fatale Entwicklung. (O., s. 177)

Že však postupně ovládnou politické myšlení a jednání natolik, že se Německou na mezinárodní úrovni izoluje a zpochybňuje tak celou evropskou integraci, je fatální. (P., s. 9)

Transformace bylo třeba provést též u vět, kde *es* je ve funkci formálního podmětu, po kterém následuje infinitiv významového slovesa připojeného pomocí *zu*. V souladu s českým slovosledem tzv. neutrálního pořadu (Bečka 1992: 193) jsme větu uvedli příslovečným určením, za kterým následuje formální podmět, jenž zde nelze vynechat.

Es war nur der Finanzmarkteuphorie der letzten Jahrzehnte zuzuschreiben, die uns hat vergessen lassen, dass wir nach dem Zweiten Weltkrieg in einer Phase fast nicht vorhandener Spekulation eine echte Blüte des Marktwirtschaftlichen Systems erlebt haben. (O.,s. 178)

V posledních desetiletích to byla pouze euforie na finančních trzích, která nám dala zapomenout, že jsme po druhé světové válce zažili opravdový rozkvět tržní ekonomiky, který se obešel takřka bez spekulací. (P., s. 9)

Ve prospěch celkového vyznění jsme rozdělili následující souvětí do dvou vět. Původní věta vedlejší důvodová (*weil*) se stala větou hlavní, na kterou navazuje vedlejší věta předmětná (*dass/že*). Z původní věty hlavní s *es* ve funkci formálního podmětu jsme udělali samostatnou větu.

Nur weil nach der großen Depression die wichtigsten Regierungen die Finanzmärkte strikt reguliert und auch international verhindert haben, dass mit der Nichtregulation der globalen Märkte Schindluder getrieben wurde, hat es das Wirtschaftswunder auf der gesamten Welt gegeben. (O., s. 178)

Jen přísnou regulací finančních trhů, a to i v mezinárodním měřítku, zabránily vlády po velké hospodářské krizi tomu, aby se nedostatečné regulace zneužívalo. Díky tomu došlo na celém světě k hospodářskému zázraku. (P., s. 9)

Abychom zamezili přetížení formulace, ale současně zachovali znění originálu, rozhodli jsme se do původní věty jednoduché vložit vztahnou větu (*což*).

In einem System mit richtig angepassten Wechselkursen wäre die deutsche Lohnzurückhaltung der vergangenen zehn bis 15 Jahre niemals zu einer Belastung für die anderen Länder geworden. (O., s. 186)

V systému s dobře nastavenými měnovými kurzy by se mzdová zdrženlivost, což je v posledních 10 až 15 letech případ Německa, nikdy nemohla stát takovou zátěží pro ostatní země. (P., s. 15)

Celý text je přetížen deiktiky, která se snažíme otrocky nepřevádět, ačkoliv jsou pro němčinu celkem typická a pro text s prvky hovorovosti příznaková. Abychom přetížení v cílovém textu zabránili, rozhodli jsme se například spojit dvě výpovědi ve výpověď jednu, kterou jsme připojili jako větu vztažnou.

Jeder Verstoß gegen die Logik dieser Regel führt auf Dauer zu unhaltbaren Situationen. Das ist das, was wir gerade in diesem Jahr innerhalb des Europäischen Währungssystems erlebt haben. (O., s. 186)

Každé porušení logiky tohoto pravidla dlouhodobě vede k neudržitelné situaci, kterou právě od roku 2010 zažíváme uvnitř Evropského měnového systému. (P., s. 16)

V překladu někdy saháme k rozdělení původního souvětí na přehlednější větné celky v zájmu odlehčení syntaktických struktur. K podobnému zásahu do struktury originálu jsme přistoupili například i na stranách 196, 197, 198.

Das sind also zum Beispiel Wetten auf bestimmte Ereignisse oder Wetten auf die Entwicklung eines Preises einer Vermögensanlage, die darauf ausgerichtet sind, von der kurzfristigen Preisentwicklung der Vermögensanlage zu profitieren, im Gegensatz zu solchen Anlagen, wo man auf die Rendite im Sinne einer Dividende hofft. (O., s. 189)

Jsou to například sázky na určité události nebo sázky na vývoj ceny nějaké investice. Cílem těchto sázek je profitovat z krátkodobého vývoje určité investice na rozdíl od investic, u kterých se očekává rendita v podobě dividend. (P., s. 18)

Opačným případem je spojování dvou samostatných vět tam, kde se takové spojení logicky nabízí. V následujícím příkladu obě věty tvoří myšlenkově jeden celek, přičemž věta první obsahuje větněčlenský zápor, zatímco věta následující slouží určitému zpřesnění předchozí věty. Navíc je subjekt v obou větách totožný (er).

Wer den Teil zum Ganzen macht, macht nicht nur Vielfalt zu Einfalt. Er zerstört zugleich den Gedanken der Arbeitsteilung, der dem marktwirtschaftlichen System zugrunde liegt. (O., s. 197)

Kdo dělá z části celek, dělá nejen z rozmanitosti jednoduchost, nýbrž ničí současně s tím i myšlenku dělby práce, která leží v základech samotného tržního hospodářství. (P., s. 24)

Změny na úrovni syntaxe se projevují i na rovině interpunkce. Tak například bylo někdy přehlednější nahradit čárku či dvojtečku pomlčkou nebo závorkou.

Damit es dazu kommen kann, würde jeder Mensch mit einigermaßen gesundem Menschenverstand sagen, muss es aber offensichtlich genügend Arbeitsplätze, auf denen die Älteren arbeiten können, ohne dass die Jüngeren nach ihrer Ausbildung arbeitslos werden. (O., s. 200)

Aby k tomu mohlo dojít – řekl by si každý trochu rozumný člověk – musí být ovšem dostatek pracovních míst, která by obsadili starší pracovníci, aniž by mladší zůstávali po škole bez práce. (P., s. 27)

Beruhet die Inflationsratendifferenz zwischen den beiden betrachteten Ländern hingegen auf Lohnverhandlungsergebnissen, die in B zu einer Inflationsrate führt, die unterhalb der Zielgröße seiner Zentralbank liegt, während A die gleiche Zielinflationsrate sozusagen korrekt erreicht, dann dürfen sich die Unternehmer aus B erst recht nicht über ein Währungsregime beschweren, das ihnen keine solchen selbst produzierten, man könnte auch sagen: ergaunerten Handelsvorteile gönnt. (O., s. 184)

Spočívá-li naproti tomu rozdíl v inflaci mezi dvěma zeměmi ve výsledcích mzdových dohod, které mají v B za následek inflaci nižší, než je cílová inflace centrální banky – zatímco A inflaci takřikajíc vzorně dodržuje – neměli by si

podnikatelé z B už vůbec stěžovat na měnový režim, který jim žádné takové jimi samými (a mohli bychom též říci podvodem) vytvořené obchodní výhody neumožňuje získat. (P., s. 15)

2.5.4 Rovina stylistická

Němčina na rozdíl od češtiny více využívá deiktik, tedy výrazů propojujících věty přes jejich hranice. Nejčastěji se v našem textu jedná o ukazovací zájmena. Jejich funkci anaforickou a kataforickou jsme se snažili potlačovat a nahrazovat je například substantivy, ke kterým odkazují.

Da das, wie ich oben gezeigt habe, genau zu den Zeiten des Wirtschaftswunders absolut selbstverständlich war, ... (O., s. 192)

Protože argumenty, které jsem uvedl shora, byly v době hospodářského zázraku samozřejmé, ... (P., s. 21)

Jeder Verstoß gegen die Logik dieser Regel führt auf Dauer zu unhaltbaren Situationen. Das ist das, was wir gerade in diesem Jahr innerhalb des Europäischen Währungssystems erlebt haben. (O., s. 186)

Každé porušení logiky tohoto pravidla dlouhodobě vede k neudržitelné situaci, kterou právě od roku 2010 zažíváme uvnitř Evropského měnového systému. (P., s. 16)

Třebaže se jedná o text populárně-naučný, autor na řadě míst užívá idiomů, hovorových a někdy i pejorativních výrazů. Snažili jsme se tedy o adekvátní převod.

Doch das ist wiederum ein Trugbild, es ist nur die Folge der Tatsache, dass die Ökonomen uns ein systematisch falsches Bild vom Funktionieren einer Marktwirtschaft untergejubelt haben. (O., s. 192)

Opět jeden z bludů, který je důsledkem toho, že nám ekonomové podstrčili systémově chybný obraz fungování tržního hospodářství. (P., s. 20)

Heute den Menschen jedoch zu sagen, sie könnten diese Verteilungsfrage umgehen, indem sie ihre Groschen zusammenhalten, ist Scharlatanerie. (O., s. 205)

Říkat však dneska lidem, že se otázky přerozdělování mohou vyhnout tím, že budou škrtit každou korunu, je šarlatánství. (P., s. 31)

Ne vždy se však podařilo najít odpovídající ekvivalent pro danou stylovou rovinu. Tehdy jsme použili nivelizující význam. Německý text je celkově velmi expresivní, a bylo by chybou vnášet do překladu expresivitu, která by se cílovému čtenáři jevila jako nadměrná a příliš příznaková. Čtenář překladu by ji mohl na rozdíl od čtenáře originálu vnímat jako příznakovou.

Sie wird vertreten (und wurde von Müntefering als Arbeitsminister durchgepeitscht), weil jemand, der bis 67 arbeitet, natürlich die Gemeinschaft später mit Rentenzahlungen belastet und folglich das Demographieproblem (also das Problem, dass die deutsche Gesellschaft über die Jahrzehnte altert) abmildern. (O., s. 199-200)

Tato reforma je obhajována (byla narychlo schválena bývalým ministrem práce Münteferingem), protože ten, kdo pracuje do 67, zatěžuje společnost výplatou důchodu přirozeně později a následně zmírňuje demografický problém (německá společnost po desetiletí stárne). (P., s. 27)

Autor v textu nevhodně užívá základních číslovek, když ve větě kombinuje jejich formu: *Kann man sich vorstellen, dass, wenn es auch in den nächsten zehn bis 20 Jahren nicht gelingt, eine wirklich erfolgreiche wirtschaftswunderartige Entwicklung auf die Beine zu stellen ... (O., s. 195).* V překladu jsme proto z důvodu zachování stylistických konvencí sjednotili pravopis: *Je možné si představit, že i když se v příštích deseti až dvaceti letech nepodaří nastartovat opravdu úspěšný vývoj ... (P., s. 23).*

2.5.5 Rovina pragmatická

Na rovině pragmatické jsme několikrát využili vnitřní vysvětlivky s ohledem na cílového čtenáře.

Sicherlich hat bei der Entscheidung der Politik, die Rentenanpassung auszusetzen, der beginnende Wahlkampf eine Rolle gespielt. (O., s. 201)

V tomto případě bylo nutné zasadit děj do určitého časového schématu, který nemůže běžný český čtenář znát. Spolu s tím se změnil i překladatelský postup dokumentární v postup instrumentální.

Při rozhodnutí politiků pozastavit přizpůsobení důchodů mzdám hrál bezpochyby roli začínající předvolební boj roku 2009. (P., s. 28)

S ohledem na češtinu jsme museli vypustit vsuvku na straně 198. V tomto případě by obdobný obrat „malý (český) člověk“ byl absolutně nevhodný a zavádějící.

So haben wir eine Gesellschaft geschaffen, in der der normale Mensch, der berühmte »kleine Mann«, gleich doppelt belogen und betrogen wird. (O., s. 198)

Vytvořili jsme tak společnost, ve které je obyčejný člověk obelháván a podváděn hned dvakrát. (P., s. 26)

2.6 Typologie překladatelských posunů

Při popisu překladatelských operací se budeme opírat o typologii změn tak, jak ji zpracoval Anton Popovič (1975: 122ff.) a dále rozpracovává Edita Gromová (2009). Posuny ve výstavbě textu Popovič rozděluje do tří kategorií na „výrazové zosilňovanie, výrazovou zhodu a výrazové zoslabovanie.“ Tyto posuny jsou výrazem napětí mezi nerovnými podmínkami ve stavbě dvou jazyků, kulturními a jinými rozdíly. Ne vždy je proto možné nahradit cizí slovo odpovídajícím ekvivalentem v cílovém jazyce.

- **Konstitutivní posun**

Konstitutivní posun je posunem nevyhnutelným, který se může realizovat na všech jazykových rovinách. Je způsoben rozdílností jazykových systémů obou jazyků (Gromová 2009: 58). V našem případě jde například o gramatické jevy, jakými jsou konjunktiv v nepřímé řeči, pasivum, infinitiv s *zu*.

Was lange übersehen wurde: ... (O., s. 178)

Něco jsme však dlouho přehlíželi. (P., s. 9)

Es liege sozusagen in der menschlichen Natur, sich in Spekulationen zu engagieren, und wenn man dies aus dem System entferne, beschädige man die Marktwirtschaft. (O., s. 177-178)

Je prý to už v lidské povaze podílet se na spekulacích, a pokud bychom je ze systému odstranili, uškodilo by to tržnímu hospodářství. (P., s. 9)

Dennoch weigern sich die Politiker der großen Industrienationen, darüber auch nur einen Augenblick nachzudenken. (O., s. 187)

Přesto se nad nimi politici velkých průmyslových zemí odmítají i jen na okamžik zamyslet. (P., s. 17)

- **Individuální posun**

Na rozdíl od konstitutivního posunu má individuální posun subjektivní charakter. Není tedy výsledkem nemožnosti převedení jednotlivých prvků, nýbrž výrazem překladatelova záměru (Gromová 2009: 57ff.). V případě našeho překladu se jedná o explicitace v překladu, konkrétně pak o vnitřní vysvětlivky a víceslovná vyjádření namísto jednoslovných.

In dem Tempo und in dem Ausmaß, wie die deutsche Lohnpolitik hinter der in anderen Ländern zurückgeblieben wäre (jeweils im Verhältnis zur nationalen Produktivität), hätte sich der Wechselkurs der D-Mark aufwerten müssen. (O., s. 186)

Směnný kurz německé marky by se musel zvýšit takovým tempem a v takovém rozsahu, v jakém by německá mzdová politika zaostávala za mzdovou politikou ostatních zemí (vždy ve vztahu k národní produktivitě). (P., s. 15)

Anders gewendet: Ohne das System Bretton Woods und die amerikanische Regulierung der Finanzmärkte hätte es das deutsche Wirtschaftswunder nicht gegeben. (O., s. 178)

Anebo jinak: bez Brettonwoodského měnového systému a americké regulace finančních trhů by se německý hospodářský zázrak nekonal. (P., s. 10)

- **Tematický posun**

Tematickým posunem můžeme v našem překladu označit rovinu textu, kde se střetly kulturní reálie originálu a překladu (Gromová 2009: 62 ff.).

Unter Rot-Grün wurde dazu die Rentenversicherung «modernisiert». (O., s. 201)

Za vlády socialistů se zelenými bylo ještě navíc „modernizováno“ důchodové pojištění. (P., s. 28)

2.7 Překladatelské postupy

Při práci s překladem bylo třeba učinit konkrétní kroky při výběru jednotek cílového jazyka. Cílem bylo zabezpečit přenos informací a estetických hodnot z jedné kultury do druhé (Hrehovčík 2006: 35ff.).

- **Transpozice**

Vzhledem k neexistenci formální shody jsme museli sáhnout po neidentických ekvivalentech. Při transpozici tak docházelo k změnám slovního druhu, slovosledu, nebo pořadí vět v souvětí. Transpozici můžeme rozdělit na slovnědruhovou a větněčlenskou.

transpozice slovnědruhová

Tato transpozice je způsobena morfologickou podobou jednotlivých lexikálních jednotek. Jednalo se zejména o kompozita, která se při překladu do češtiny nejčastěji nahrazují přívlastkem shodným či neshodným.

Handelsvorteile (O., s. 184); *obchodní výhody* (P., s. 14)

Transferalmosen (O., s. 185); *almužny v podobě transferů* (P., s. 15)

aus den Fugen bringen (O., s. 187); *rozklížit* (P., s. 16)

transpozice větněčlenská

V našem případě se jedná o následující změnu: subjekt německé věty se stává objektem věty české.

Die Rede des Botschafters wurde hingenommen, und man ging zur Tagesordnung über. (O., s. 181)

Velvyslancův projev vzali na vědomí a přešlo se k programu schůze. (P., s. 12)

- **Substituce**

Vzhledem k tomu, že čeština nedisponuje výrazovými prostředky originálu, bylo třeba substituovat náhradními prostředky. Jednalo se například o idiomy či neologizmy.

Wiederum weit gefehlt! (O., s. 181); *Opět samá voda!* (P., s. 12)

Otto Normalverbraucher, Otto Normalunternehmer (O., s. 182); *průměrný občan, průměrný podnikatel* (P., s. 13)

von einem Gutmenschstandpunkt (O., s. 183); *z pohledu takového „dobráka“* (P., s. 13)

Dinosaurierstand (O., s. 185); *předpotopní stav* (P., s. 15)

- **Přejímání cizí slovní zásoby**

V překladu jsme rovněž použili převzatá slova z výchozího textu. Děje se tak proto, že cílový jazyk nedisponuje odpovídajícím výrazem. Jedná se vesměs o anglicismy.

carry trade (O., s. 187); *UNCTAD* (O., s. 181); *GATT* (O., s. 180); *Glass-Steagall-Act* (O., s. 188)

- **Kalk**

Kalkování je postupem, při kterém je slovo, slovní spojení, název organizace aj. přeloženo do cílového jazyka doslovně.

Trade and Development Report (O., s. 182), *zpráva o obchodu a rozvoji* (P., s. 13)

- **Modulace**

Modulací se rozumí využívání změny hlediska v cílovém jazyce, při zachování úzu.

Weil nach monatelangen Verhandlungen in GATT sich praktisch niemand für die Frage interessierte, ob das monetäre System irgendwelche negative Auswirkungen hat, ... (O., 180)

*Protože se v permanentních jednáních v rámci GATT takřka nikdo nezajímal o otázku, zdali měnový systém **nemá** nějaké negativní dopady, ... (P., s. 11)*

- **Explicitace**

Explicitace (vlození dalších slov) jsme použili tam, kde je informace v jazyce originálu implicitně obsažena, ale v překladu je třeba ji explicitně vyjádřit.

Damit wurde die völlig richtige Aussage, die gesetzliche Rente sei sicher, mit der einst der Arbeitsminister unter Helmut Kohl, Norbert Blüm, berühmt-berüchtigt geworden war, von Sozialdemokraten zurückgewiesen, und das wurde bis heute nicht widerrufen. (O., s. 202)

Sociální demokraté tak odmítli zcela správné vyjádření, že důchody jsou jisté, se kterým Norbert Blüm, ministr práce za vlády Helmuta Kohla, kdysi nechvalně proslul. (P., s. 28)

3 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření funkčně ekvivalentního překladu kapitoly *Die angemessenen Antworten* z knihy *Die Marktwirtschaft des 21. Jahrhunderts* a komentáře k tomuto překladu. Při překladu jsme vzali v úvahu fiktivní situaci, která spočívala ve vydání kapitoly jako přílohy takového periodika, jakým jsou například *Literární noviny*. Naší snahou bylo převést výchozí text tak, aby mohl plnit obdobnou funkci, kterou plní v původním jazykovém společenství. V odborném komentáři jsme se snažili poukázat na problémy a odůvodnit posuny a změny provedené v rámci překladatelského procesu.

4 Bibliografie

4.1 Primární literatura

FLASSBECK, Heiner. Die Marktwirtschaft des 21. Jahrhunderts. 2. Aufl. Frankfurt/Main: Westend Verl, 2010. ISBN 978-393-8060-544.

4.2 Sekundární literatura

BEČKA, Josef Václav. Česká stylistika. 1. vyd. Praha: Academia, 1992, 467 s. ISBN 80-200-0020-8.

Duden: die Gramatik : unentbehrlich für richtiges Deutsch. 7., völlig neu erarbeitete und erweiterte Aufl. Mannheim: Dudenverlag, 2005, 1343 s. ISBN 34-110-4047-5.

GROMOVÁ, Edita. Úvod do translatológie. ISBN 978-80-8094-627-2.

HREHOVČÍK, Teodor. Prekladateľské minimum. Bratislava: Iris, c2006, 113 s. ISBN 80-892-5602-3.

KOCH, Peter a Wulf OESTERREICHER. Sprache der Nähe-Sprache der Distanz. Berlin: de Gruyter, 1994-1996. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. ISBN 3-11-014744-02.

LEVÝ, Jiří. Umění překladu. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, 367 s. ISBN 978-808-7561-157.

NORD, Christiane. CHRISTIANA NORD. Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. 3. Aufl. Heidelberg: Groos, 1995, 284 s. ISBN 38-727-6649-X.

NORD, Christiane. Textanalyse pragmatisch/funktional. In: Handbuch Translation. 2., verb. Aufl. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1999, s. 350-354. Stauffenburg Handbücher. ISBN 3860579959.

POPOVIČ, Anton. Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie. 2. preprac. a rozš. vyd. Bratislava: Tatran, 1975, 293 s. Okno.

POVEJŠIL, Jaromír. Mluvnice současné němčiny. 3. vyd. Praha: Academia, 1994, 313 s. ISBN 80-200-0076-3.

REIß, Katharina. KATHARINA REISS. Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text. Heidelberg: Groos, 1976, 146 s. ISBN 38-727-6509-4.

SVOBODA, Tomáš. Kapitoly z překladatelské praxe: odborný překlad mezi němčinou a češtinou. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012, 201 s. ISBN 978-80-7308-407-3.

ŠTÍCHA, František. Česko-německá srovnávací gramatika. 1. vyd. Praha: Argo, 2003, liv, 842 s. ISBN 80-720-3503-7.

4.3 Elektronické zdroje

http://www.2lingual.com/2lingual-google/google-search?q=Lohnzur%C3%BCckhaltung&btn=2lingual+Google+Search&lr1=lang_de&lr2=lang_cs (12. 7. 2013)

<http://www.seun.ru/content/info/learndepart/faculty/gf/1/konf/Schaarschmidt.pdf> (10.6 2013)

http://www.2lingual.com/2lingual-google/google-search?q=Allgemeiner+Rat&btn=2lingual+Google+Search&lr1=lang_de&lr2=lang_cs (12.7 2013)

<http://www.seun.ru/content/info/learndepart/faculty/gf/1/konf/Schaarschmidt.pdf> (10.6 2013)

<http://portal.kr-plzensky.cz/file.asp?name=1005144101025110049.pdf&folder=2106> (12.7.013)

<http://www.uur.cz/knihovna/vyhledavani-v-databazich/hledej.asp?ID=2152&IDkniha=2437> (12.7.013)

<http://www.eurosolar.cz/phprs/rservice.php?akce=tisk&cislocclanku=2004100501> (12.7.013)